

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ 16 ● ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1979 ● ΣΕΒΑΤ 5739

שמע בני מוסר אביך ואל תמש תורת אבך

«Άκουε, υιέ μου, τήν διδασκαλίαν τοῦ πατρός σου,
Καί μή ἀπορρίψῃς τόν νόμον τῆς μητρός σου»

(Παροιμ. 1:8)

ΤΟ ΕΥΚΟΛΟ «ΑΝΑΘΕΜΑ»

Τό θέμα πού ἐγεννήθη ἀπό τό γνωστό χρονογράφημα ἑνός πρόσφατα ἀποκτήσαντος τήν ιδιότητα τοῦ ἀντισημίτη συγγραφέως [Ἰακ. Καμπανέλλη, «Ἐξω οἱ Ἀραβες φοιτητές;», «Νέα» (7/12/1978)] καί πού ἀνάγκασε τόσο τόν ἐκδότη ὅσο καί τή σύνταξι τῆς ἐφημερίδος νά τό ἀποκηρύξουν καί νά ἐκφράσουν τή λύπη γιά τό ἀντισημιτικό περιεχόμενό του, δέν θά εἶχε θέσι σ' αὐτόν ἐδῶ τόν χῶρο ἄν ἦταν τυχαῖο ἢ μεμονωμένο. Λάθη στό κάτω - κάτω κάνουμε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἰδιαίτερα μάλιστα ὅταν γράφουμε γιά νά ἐξυπηρετήσουμε κάποια σκοπιμότητα ἢ κάποια συμφέροντα. Ἐκεῖνο πού μᾶς κάνει νά ἐπανέλθουμε εἶναι ἡ νοοτροπία καί ἡ φτηνή ἐπιχειρηματολογία τοῦ χρονογραφήματος.

Τό χρονογράφημα ἀφοροῦσε κάποιο θέμα πού, κατά τόν χρονογράφο, ἀποτελοῦσε ἀδικία γιά τούς Ἀραβες φοιτητές στήν Ἑλλάδα. Δέν στάθηκε, λοιπόν, ὁ χρονογράφος νά ψάξη νά βρῇ τήν αἰτία, νά ἐρευνήσῃ τίς ρίζες τῆς ὑποθέσεως, νά ἐξετάσῃ τό τί συνέβαινε. Ἀπλοϊκά καί χωρίς πολλή ἐντιμότητα τό ἀπέδωσε ὅτι ὀφείλεται στήν «εβραϊκή ξενηλασία» τῆς Ἑλλάδος καί τελείωσε ἡ ὑπόθεσις. Ἡ εὐκόλη λύσις: φταῖνε οἱ Ἑβραῖοι!

Ὅπου ἡ λογική σταματᾷ, ὅπου τά ἐπιχειρήματα εἶναι ἀδύνατα ἢ καί ἀνύπαρκτα, ὅπου δέν ὑπάρχουν διέξοδοι, ἡ λύσις εἶναι γνωστή καί εὐκόλη: **Τά ρίχνουν στούς Ἑβραίους καί ἡσυχάζουν.**

Ἡ τακτική αὕτη δέν εἶναι πρόσφατη: ἐφαρμόζεται ἐδῶ καί 2.000 χρόνια περίπου. Ἀπό ἐπίσημους καί ἀνεπίσημους κύκλους. Ἀπό σοβάρους καί ἀστείους ἀνθρώπους. Κι ἔχει σάν μόνιμα θύματα τούς Ἑβραίους.

Βέβαια ὅσο οἱ λαοί μορφώνονται, ἀνεβαίνει τό ἐπίπεδό τους, ξυπνοῦν, τόσο περισσότερο ἀρνοῦνται νά παραδεχθοῦν τή φτηνή δικαιολογία καί τό εὐκολο κατά τῶν Ἑβραίων ἐπιχείρημα. Ζητοῦν οἱ προοδευμένοι λαοί ἀποδείξεις, ἐπιχειρήματα, στοιχεῖα κι ὄχι ἕνα ἀπλό, ἀδικαιολόγητο, ἀστήρικτο καί κατά πάντα εὐκολο «ἀνάθεμα».

Αὐτό γίνεται σ' ὅλο τόν κόσμο καί στήν Ἑλλάδα, πού ὁ λαός δέν δέχεται πιά ἀδιαμαρτύρητα ὅ,τι ἀντιεβραϊκό - ἀντισιωνιστικό τοῦ σερβίρουν. Ἄν στόν τόπο μας μερικοί, πού θέλουν νά θεωροῦνται καί σάν Ταγοί, ἐξακολουθοῦν τή φτηνή ἀντισημιτική πολιτική τους, αὐτοί δεῖχνουν ὅτι - ἄν μή τί ἄλλο - δέν ἔχουν ἀντιληφθῇ ὅτι ὁ ἐλληνικός Λαός ζύπνησε. Κι εἶναι κρίμα γι' αὐτούς τούς ἴδιους νά μὴν τό ἔχουν καταλάβει...

‘Ο Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καί ἡ Κυρία Ἰωάννα Τσάτσου ἐπεσκέφθησαν στίς 5/2/79 τή Συλλογή Ἑβραϊκῶν κειμηλίων στήν Ἀθήνα.

‘Ο Ὁρθόδοξος Χριστιανισμός καί ὁ Ἰουδαϊσμός: Ἡ κατάσταση τῶν σχέσεων τους

Ἦδη ἀπό τή γένεση τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ὁ ὀρθόδοξος χριστιανισμός ἔπρεπε νά συμβιβαστεῖ μέ τόν Ἰουδαϊσμό. Καί οἱ δύο θρησκείες γεννήθηκαν στήν ἀνατολή. Καί οἱ δύο θρησκείες ἐμφανίστηκαν μέ τίς ἀπαιτήσεις τους γιά τό ἀπόλυτο.

Ὁ ἰουδαϊκός θεός εἶναι ἕνας ζηλότυπος θεός, πού δέν ἀνέχεται ἄλλους πλησίον του, ὅπως ἀγγέλλει στό Δεκάλογο (2.Μωσ.20,3). Ὅποιος πιστεύει στή μοναδικότητα τοῦ θεοῦ πρέπει νά μάχεται τίς ἀντιθετικές δυνάμεις, τοὺς Μπεάλιμ. Γιά τό σημερινό ἰουδαϊό ὅλοι αὐτοί οἱ θεοί εἶναι γήινες αὐτοαπολυτοποιούμενες δυνάμεις. Στήν προ - προφητική θρησκεία τοῦ Ἰσραήλ ὑπάρχει μιά ἀπαίτηση ἀπολύτου, ἡ ὁποία βασίζεται στήν ἀποκλειστική σχέση τοῦ λαοῦ μέ τό θεό του: «Εἶμαι ὁ Γιαχβέ, ὁ θεός σου (δηλ. τοῦ λαοῦ), πού σέ ὁδήγησε ἔξω ἀπό τήν Αἴγυπτο, ἀπό τόν οἶκο τῆς δουλείας, δέν πρέπει νά ἔχεις ἄλλους θεοὺς ἐκτός ἀπό μένα» (Ἐξοδ. 20,2). Αὐτός ὁ δεσμός ἀποκλείει μιά σχέση μέ ἄλλο θεό. Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά ὁμως ἀναγνωρίζεται ἡ

ἀπαίτηση ξένων θεῶν σέ ἄλλες χώρες ἀπό τοὺς λαοὺς πού τίς κατοικοῦν (Κριτές 11,23). Σέ ἕνα μεταγενέστερο στάδιο ἀναπτύχθηκαν καθολικές ἰδέες περί θεοῦ, ὅπου ἡ σύνδεση μέ τό Γιαχβέ πηγαίνει ἀκόμα βαθύτερα καί ὁ Γιαχβέ ὁ ἴδιος ἐμφανίζεται σάν καθολικός, παγκόσμιος θεός. Ἡ ἀπαίτηση γιά ἀπόλυτη λατρεία τοῦ Γιαχβέ ἀπλώνεται σ’ ὅλους τοὺς λαοὺς τοῦ κόσμου: «Ἀπό τήν ἀνατολή ὡς τή δύση τοῦ ἡλίου παντοῦ γίνεται θυσία στ’ ὄνομά μου» (Μαλ. 1,11).

Καί ὁ Χριστιανισμός ἐπίσης ἐμφανίζεται μέ μιά ἀπαίτηση ἀπολύτου. Ἡ ἀπαίτηση γιά τήν ἀποκλειστική δυνατότητα σωτηρίας τῆς στόν Ἰησοῦ Χριστό πίστεως βρίσκεται ἤδη στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Ἐκεῖ λέει: «Δέν ὑπάρχει σέ ἄλλον σωτηρία, καί δέν ἔχει δοθεῖ ἐπίσης ἄλλο ὄνομα κάτω ἀπ’ τόν οὐρανό στοὺς ἀνθρώπους, μέ τό ὁποῖο μποροῦν νά γίνονται εὐδαίμονες, παρά μόνο τό ὄνομα Ἰησοῦς Χριστός» (Πράξεις 4,12). Ἐδῶ δέν πρόκειται νά ἐξετάσουμε τήν ἀπαίτηση γιά τό ἀπόλυτο τῶν δύο θρησκειῶν διά

μέσου τῶν αἰώνων· δὲν πρόκειται ἐπίσης νά ἀναλύσουμε τήν πορεία τῆς ὀρθόδοξης ἀπαίτησης ἀπολύτου σέ ὀρισμένους ἐκκλησιαστικούς πατέρες. Πράγματι, στούς πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχει μία καθολική στάση ἀπέναντι στήν ἀπαίτηση ἀπολύτου, ὅπως παραδείγματος χάριν στὸν Ἰουστίνου, ὁ ὁποῖος ὑπερασπίζει μέ ἔμφαση τὴν ἀποκάλυψη τοῦ θεϊκοῦ λόγου στὸν μὴ χριστιανικό κόσμο καί λέει: «Οἱ ἔθνη οἱ, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ζῆσει μέ τό Λόγο, εἶναι χριστιανοί ὅπως ὁ Σωκράτης καί ὁ Ἡράκλειτος» (Ι. Ἀπολ. 46). «Ὅ,τι καλὸ ἔχουν βρεῖ καί ἐκφράσει φιλόσοφοι καί νομοθέτες, αὐτό τό ἔχουν κατορθώσει μέ ἔρευνα καί μελέτη, δυνάμει τῆς συμμετοχῆς τους στό Λόγο». (ΙΙ, Ἀπολ. 10). Τήν ἀπό τήν ἑλληνική φιλοσοφία καταγόμενη ἰδέα τοῦ Λόγου ὁ Ἰουστίνος κατάφερε νά τήν κάνει ἐδῶ μιά συνάρτηση στὸν προχριστιανικό θρησκευτικό κόσμο καί στὸν Χριστιανισμό διδάσκοντας πῶς ὁ ἴδιος Λόγος πού ἐνεργοῦσε ἀνάμεσα στούς Ἕλληνες καί τοὺς μὴ Ἕλληνες, αὐτός (ὁ ἴδιος Λόγος) ἔλαβε τὴ μορφή τοῦ Χριστοῦ καί ἔγινε ἀνθρώπος (Ἀπολ. 1.5). Ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς μίλησε γιὰ τὸ Σπερματικό Λόγο (τὸ Λόγο πού ἐνεργεῖ ὡς σπέρματα) καί ἀνέπτυξε αὐτὴ τὴ διδασκαλία σέ μιά γενική θεολογία τῆς ἱστορίας. Ἡ ἔθνικὴ (ἢ μὴ χριστιανική) φιλοσοφία εἶναι γι' αὐτὸν μιά μεγαλειώδης «προ - παιδεία Χριστοῦ» (Στρώμ. 1.5), ἕνα δῶρο Θεοῦ δοσμένο στοὺς Ἕλληνες.

Οὔτε ἡ ἀμοιβαία πολεμικὴ καί ὁ ἀγῶνας τῶν δύο θρησκειῶν κατὰ τὸ παρελθόν, οὔτε ὁ ἀντισιμιτισμός τοῦ 20οῦ αἰῶνα συζητοῦνται ἐδῶ, παρά ὁπλῶς ἡ ἀναγκαιότητα τοῦ διαλόγου τους καί οἱ νέες ἐξελίξεις.

Ἡ ἀναγκαιότητα τοῦ διαλόγου

Παρ' ὅλη τὴ χωρίζουσα διαφορά ὑπάρχουν ἐντούτοις βαθιές σχέσεις, πού μποροῦν νά καθοριστοῦν μόνο μετὰ ἀπὸ ἕνα ἐποικοδομητικό καί γόνιμο διάλογο. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ 20οῦ αἰῶνα ἡ σχέση τῶν δύο θρησκειῶν, Χριστιανισμοῦ, καί Ἰουδαϊσμοῦ, εὐτυχῶς, γενικά, ἔχει ἀλλάξει. Ὁ Ἰουδαϊσμός ἄρχισε νά συμβιβάζεται μέ τὸ Χριστιανισμό καί ἔκτοτε ὑπάρχει μιά Χριστοῦ - ἔρευνα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ σύγχρονου Ἰουδαϊσμοῦ. Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο ἀποκτήθηκαν μερικές πολυτιμὲς γνώσεις, παραδείγματος χάριν διαπιστώθηκε, πῶς οἱ πνευματικές προϋποθέσεις τοῦ Χριστοῦ βρίσκονται στὸν φαρισαϊκὸ Ἰουδαϊσμό· αὐτὸ σημαίνει: ἡ φαινομενικὴ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ παρουσιάζει πολλὰ ἰουδαϊκά ἀλλὰ καί μὴ ἰουδαϊκά ἐπίσης χαρακτηριστικά. Ἡ ἰδέα τοῦ φαρισαϊσμοῦ γεννήθηκε ἐπίσης καί ἐκτός τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, δὲν εἶναι μόνο φαινόμενο παρακμῆς ἀλλὰ καί φορέας δημιουργικῆς ἀνάπτυξης. Ἡ ἀμοιβαία θέληση γιὰ ἐπικοινωνία εἶναι δεδομένη. Μετὰ τὸ δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο δημιουργήθηκαν, πρό παντός στὴ Δυτικὴ Γερμανία, ἑταιρεῖες χριστιανο - ἰουδαϊκῆς συνεργασίας, στίς ὁποῖες καλλιεργεῖται ἡ ἐπικοινωνία ἀνάμεσα στίς δύο θρησκείες.

Μόνο μέ ἕνα διάλογο θά μπορούσε νά γεφυρωθεῖ τὸ χάσμα, πού μέσα στοὺς αἰῶνες γίνονταν ὅλο καί πιὸ μεγάλο καί πιὸ βαθύ καί ὀδήγησε τὴν κάθε πλευρὰ στὴν πλήρη παραγνώριση τῆς ἄλλης· διότι ὁ Χριστιανισμός γεννήθηκε μέσα στὴν ἰουδαϊκὴ θρησκεία καί δέχτηκε οὐσιώδη στοιχεία τῆς πίστεως καί τῆς λατρείας του ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊσμό.

Σὰν ὀρθόδοξος θεολόγος, πού δὲν μπορεῖ νά χωρίσει τὴ θεολογία ἀπὸ τὴ δοξολογία καί ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, θά μπορούσα νά βρῶ μιά ὀρισμένη βαθιὰ παράλληλο στὴν ἰουδαϊκὴ πίστι, ἡ ὁποία γίνεται ζωῶς πολὺ περισσότερο στὴν καθημερινὴ ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ, δηλαδή στὴν ἐκπλήρωση τοῦ διπλοῦ νόμου, τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καί τῆς ἀγάπης τοῦ πλησίον, πράγμα τὸ ὁποῖο ἐν τέλει ἀποτελεῖ τὴ βάση τῶν μεμονωμένων ὀρισμῶν τῆς Πεντατεύχου.

Ἄν συγκρίνουμε τὴν ἰουδαϊκὴ θεία λειτουργία μέ τὴ

χριστιανική, θά βροῦμε πῶς ἡ χριστιανικὴ θεία λειτουργία καθορίστηκε ἐν μέρει ἀπὸ τὴν ἰουδαϊκὴ. Οἱ ἰουδαϊκές ὥρες προσευχῆς ἔχουν περάσει στὴ χριστιανικὴ προσευχὴ τῶν Ὁρῶν: ἡ πρωινὴ προσευχὴ στὸν ὁρθόδοξο καὶ στὸν Αἰῶνος, ἡ Μίνχα (MINCHA) στὸν ἑσπερινό καί ἡ βραδυνὴ προσευχὴ στὴ νυχτερινὴ προσευχὴ. Ἐκτός ἀπὸ τοὺς ψαλμούς καί ἄλλα βιβλικά ἄσματα, ἡ χριστιανικὴ κοινότητα παρέλαβε μιά σειρά τύπων ἀπὸ τῆς Συναγωγῆς: τὸ «Κύριε, ἀνοιξε τὰ χεῖλιά μου» ὡς εἰσαγωγὴ στὴν προσευχὴ τῶν Ὁρῶν, τὸ «ἀληθῶς ἄξιος καί δίκαιος» ὡς εἰσαγωγὴ τῆς Εὐχαριστίας (προοίμιο), ἡ QUEDUSA, ὡς τρισάγιον ἢ SANCTUS, ἡ κραυγὴ «εἰς ἅγιος» ὡς κραυγὴ πρόσκλησης στὸ δεῖπνο καί τὰ ἀντίφωνα ὡσαννά, ἀλληλουῖα καί ἄμην. Οἱ ἰουδαϊκές προσευχές μετανοίας βρῆκαν τὴν ἡχώ τους στίς χριστιανικές προσευχές μετανοίας. Ἀλλὰ πρό παντός ἡ ἰουδαϊκὴ εὐλογία (μπεράκχα) τοῦ ἄρτου καί τοῦ οἴνου κατὰ τὸ γεῦμα τοῦ Σαββάτου ἔγινε ἡ «Εὐχαριστία», τὸ ἱερότατο μυστήριο τῆς χριστιανοσύνης.

«Τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων ἀνάμεσα στοὺς ἰουδαίους καί τοὺς χριστιανούς», ἐξηγεῖ ἡ ρωμαϊκὴ ἐπιτροπὴ γιὰ τῆς θρησκευτικῆς σχέσεις μέ τὸν Ἰουδαϊσμό, «εἶναι μιά ὑπόθεση καθεαυτὴ τῆς Ἐκκλησίας, διότι αὐτὴ (ἡ Ἐκκλησία) συναντᾷ τὸ Μυστήριο τῶν Ἰσραὴλ κατὰ τὴν ἀναπόληση τοῦ δικοῦ της μυστικοῦ. Εἶναι λοιπὸν διαρκoὺς σημασίας καί σέ τόπους ἐπίσης, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἰουδαϊκὴ κοινότητα». Αὐτὸ τὸ πρόβλημα ἔχει ἐξίσου καί μιά οἰκουμενικὴ ὄψη. «Ἡ ἐπιστροφὴ τῶν χριστιανῶν στίς πηγές καί στίς προελεύσεις τῆς πίστεως τους, ἡ ὁποία στηρίζεται στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, εἶναι ἕνας μέρος τῆς ἀναζήτησης τῆς ἐνότη-
τας ἐν Χριστῷ, τοῦ ἀκρογωνιαίου λίθου».

Ἐνῶ ἀνάμεσα στοὺς μὴ ὀρθόδοξους χριστιανούς καί στὸν Ἰουδαϊσμό ὑπῆρξε μιά σειρά ἐπαφῶν καί συνομιλιῶν, ἀνάμεσα στοὺς ὀρθόδοξους χριστιανούς καί τοὺς ἰουδαίους δὲν εἶχε γίνει, δυστυχῶς, μέχρι πρό ὀλίγου εἴτε ἀπὸ πολιτικούς λόγους εἴτε λόγω τῆς εὐθραστῆς κατάστασης τῆς συνύπαρξης τῶν δύο θρησκειῶν στὴν Ἑγγύς Ἀνατολή, καμμὶ συνάντηση γιὰ ἐπίσημο θεολογικὸ διάλογο.

Οἱ νεώτερες ἐξελίξεις

Μὲ ἀφορμὴ τῆς νεώτερες ἐξελίξεις, τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Λουκέρνης διοργάνωσε ἀκαδημαϊκὴ συζήτηση, ἡ ὁποία μπορεῖ νά ἀναχθεῖ σέ μιά διάλεξη πού ἔδωσα τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1976 μετὰ ἀπὸ πρόσκληση τῆς ἐλβετικῆς ἰουδαϊκο - χριστιανικῆς ἐργατικῆς κοινότητος τῆς Ζυρίχης μέ θέμα: «Ἡ ἀπαίτηση ἀπολύτου τῶν δύο θρησκειῶν, Χριστιανισμοῦ καί Ἰουδαϊσμοῦ καί ἡ ἀναγκαιότητα τοῦ διαλόγου». Ἡ διάλεξη κατὰ τὴν ὁύσα της δὲν ἀμφισβητήθηκε οὔτε ἀποκρούστηκε τελείως καί ἔγινε ἡδὴ ἀντικείμενο ζωηρῆς ἀνάλυσης ἀνάμεσα στοὺς ἐκπροσώπους τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καί τῆς Ὁρθοδόξιας στὸ Κέντρο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὸ CHAMBESY, τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1976.

Τέτοιες συζητήσεις ἐνθαρρύνθηκαν μέ τὸ πρῶτο πα-
νορθόδοξο συνέδριο, πού ἔλαβε χώρα ἀπὸ τῆς 21 ὡς τῆς 30 Νοεμβρίου 1976 στὸ CHAMBESY. Αὐτὸ τὸ συνέδριο ἐξέφρασε τὴν εὐχὴ τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας, νά συνεργαστεῖ κατόπιν συμφωνίας μέ τῆς διάφορες θρησκείες, γιὰ νά ἐξαλειφθεῖ ὁ φανατισμός πού ὑπάρχει σέ ὅλες τῆς πλευ-
ρές καί ἔτσι νά συνεισφέρει σέ μιά συμφιλίωση τῶν λαῶν καί στὴν πραγματοποιήση τῆς εἰρήνης καί τῆς ἐλευθερίας στὸν κόσμο, στὴν ὑπηρεσία τῆς ἀνθρωπότητας, χωρὶς διάκριση φυλῆς ἢ θρησκείας. Ἀποφάσισε πῶς ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία θά συνεργαστεῖ μέ τῆς μὴ χριστιανικῆς θρη-
σκείες, γιὰ νά ἐκπληρώσει αὐτὸ τὸ σκοπὸ. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀπόφαση ἐμπνεύστηκε ὁ οἰκουμενικός Πατριάρχης Δημή-

Ἐκεῖνοι πού ἔφυγαν

ΜΠΑΡΟΥΧ ΣΙΜΠΗ

Ὁ Ἑλληνοεβραῖος συγγραφεὺς καὶ διανοητής

Ἕνας χαρακτηριστικὸς καὶ ἀξιόλογος ἐργάτης τοῦ πνεύματος, ἕνας ἀκαταπρόσβλητος ἐρευνητής τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ἰδιαίτερα τοῦ βορειοελλαδικοῦ χώρου, μᾶς ἐγκατέλειψε στὸ τέλος τοῦ περασμένου χρόνου, ἔπειτα ἀπὸ ἐπιώδυνη νόσο.

Ὁ Μπαρούχ Σιμπή ἀνῆκε στὴ γενιά ἐκείνη τῶν Ἑλληνοεβραίων διανοητῶν πού τὴν ἐλάμπρυναν, κατὰ τὴν Ἀλεξανδρινὴ ἐποχὴ ἑνὸς Ἰωσήφ, ἑνὸς Φίλων ὁ Ἰουδαῖος, ἑνὸς Ἀριστόβουλος καί, στὰ νεώτερα χρόνια, ὁ Γιωσέφ Ἑλίας μὲ τὸ δισυπόστατο ἔργο του.

Ἑβραῖος τὸ θρήσκειμα, ποτισμένος μὲ τὰ νάματα τῶν ἰουδαϊκῶν σκέψεων εἶχε μιά πνευματικὴ κατάρτιση καὶ ἑκπαίδευση καθαρὰ ἑλληνικὴ.

Παλαιὸς δημοσιογράφος, ἐχειρίζετο τὴ γλῶσσα μας μὲ καταπληκτικὴ εὐχέρεια καθὼς μαρτυροῦν οἱ δεκάδες τῶν ὁμιλιῶν του καὶ οἱ, ἀπὸ χρόνια πολλά, ἐκλεκτές καὶ πάντα πρωτότυπες συνεργασίες του σὲ περιοδικὰ, ἐφημερίδες, ἡμερολόγια.

Τὰ τρία συγγράμματά του: «Οἱ Ἑβραῖοι» (ιστορική σύνθεση, ὁριστα τεκμηριωμένη —, «Ἡ φλεγόμενη βατὸς» (μὲ πρόλογο Γ. Ζωγραφάκη) καὶ ἡ «Ἀγκάδα» (τὰ βιβλία τῶν Πασχαλινῶν τελετουργιῶν καὶ ὕμνων) πού ἀπετέλεσε σταθμὸ στὰ ἑλληνικὰ ἐκδοτικὰ χρονικά, μὲ ἐξοδα τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Θεσσαλονίκης, βεβαιώνουν γιὰ τὴν σχεδὸν ἀπίστευτη εὐρυμάθειά του, τὸν ψυχικὸ του πλοῦτο, τὴν πρωτοτυπία τῶν ἀπόψεών του, τὴν εὐσυνειδησία καὶ μεθοδικότητα στὴν ἱστορικὴ του ἔρευνα.

Τὸ προσωπικὸ συγγραφικὸ ὕφος του σφράγιζε ἰδιόμορφα τὴν ἀνεκτίμητη αὐτὴ πνευματικὴ προσφορά του. Ὑπῆρξε ἡ ζωντανὴ ἔκφραση τοῦ ἰδεώδους πού δραματίσθηκε, σὲ κάποιο στίχο του, ὁ Γιωσέφ Ἑλίας:

«ἡ φλογερὴ ψυχὴ τῆς Ἰουδαίας ἔπαιρνε σχῆμα καὶ ζωὴ ἀπὸ τὴν ἁρμονικὴ καθαρότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου».

Τοῦτα τὰ γενικά χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ πνευματικοῦ του ἔργου ἀλλὰ καί, ἀπὸ μιάν εὐρύτερη σκοπιά, τὸ σύνολον τῆς προσφορᾶς του στὸ κοινωνικὸ σύνολο καί, πιο ἔντονα στὸν ἑλληνικὸ καὶ διεθνὴ ἑβραϊσμὸ, τοῦ ζωντανίζονται μὲ ξέχωρη ἐμφαση στὸ, ἔστω καὶ σύντομο παρουσίασμα τῆς πολυεδρικοῦ προσωπικότητάς του.

Ἄν τὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα ἐνὸς ἐργάτη τοῦ πνεύματος μποροῦν ὥς ἕνα σημεῖο νὰ παίζουν προδρομικὸ καί, στὴ συνέχεια, ἐρμηνευτικὸ ρόλο γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τῶν ἀρχικῶν κινήτρων τῆς δράσεώς του, μολαταῦτα στὴν περίπτωση τοῦ Μπαρούχ Σιμπή, εἶναι τελείως ἀνεπαρκὴ γιὰ τοῦτον τὸν σκοπὸ. Δημοσιογράφος, σὲ ἑλληνικὲς, γαλλικὲς καὶ ἰσπανοεβραϊκὲς ἐφημερίδες τῆς Θεσσαλονίκης, διευθυντὴς δραστήριος, μὲ σημαντικὴ ἀναδιοργανωτικὴ προσφορά τῆς ἐκεί Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος, μαχητικὸς, μὲ πύ-

στη στὰ σιωνιστικὰ ἰδεώδη, ὅπου, κάθε φορά, τὸν ὠθοῦσε ἡ ἀσίγηστη δραστηριότητά του, τοῦτες ὅλες, οἱ συχνά, πληθωρικὲς ἐκδηλώσεις του, δὲν θά ἀρκοῦσαν γιὰ νὰ ἐξηγήσουν καὶ νὰ ἀξιολογήσουν ὅλα ὅσα, ἀργότερα, δεθῆκαν στενά μὲ τὸ ὄνομά του.

Ἄν πῶς πάνω γίνεται λόγος καὶ σύγκριση μὲ ὀνόματα ὡσάν τῶν Ἀλεξανδρινῶν Ἑβραίων ἢ τὸν Γιωσέφ Ἑλίας εἶναι γιὰ τὴν, ἡ δισυπόστατη φυλετικὴ καὶ πνευματικὴ του φύση, τὸν ἐσπρωχνε νὰ κινεῖται σάν ἐκκρεμές ἀνάμεσα ἀπὸ δύο πόλους: τὴν ἰουδαϊκὴ σκέψη σάν κοσμοθεωρία καὶ ἀποκατάσταση μίας ποθητῆς ἐθνικῆς ἐστίας καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, τὴν παγκόσμια θεώρηση τῆς Ἀμφικτιονικῆς ἰδέας μὲς ἀπὸ τὸ Ἀελαφικὸ δράμα τοῦ Ἀγγελοῦ Σικελιανοῦ. Τούτῃ τὴν ἐννοία ἀποκτοῦν σὲ μιά συγκριτικὴ θεώρηση ὅλα σχεδόν, ὅσα μᾶς ἔδωσε ἡ συγγραφικὴ του προσφορά.

Τὰ αὐτοτελῆ ἔργα του, πού ἀναφέρονται πῶς πάνω, πλαισιώνονται ἀπὸ μιά ὁλόκληρη σειρὰ δημοσιευμάτων: «Τὸ τραγούδι τοῦ σφαγιασθέντος ἑβραϊκοῦ λαοῦ» Θεσ/νίκη 1974 Εἰσαγωγή - βιογραφία - παρουσίαση τοῦ ἔργου τοῦ Πολωνοεβραίου ποιητῆ Γίτσחק Κάτσνελσον σὲ μετάφραση Μπαρούχ Σιμπή.

«Οἱ Σαμαρείτες» Μιά Συναγωγή τους στὴ Θεσσαλονίκη - 1977

«Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Θεσσαλονίκης στοὺς τελευταίους αἰῶνες». Πρόκειται γιὰ ὁμιλίες του πού τυπώθηκαν σὲ χωριστὲς ἐκδόσεις.

Παράλληλα, δημοσίευσε διαλεχτές συνεργασίες του, ἀπὸ χρόνια πολλά στὸ «Μακεδονικὸ Ἡμερολόγιο» τοῦ Νίκου Σφενδόνη, σειρὰ ὁλόκληρων μελετῶν του γύρω ἀπὸ ποικίλα ἑβραϊκὰ θέματα, ὅπως π.χ. «Θεσσαλονίκη, ἕνα μικρὸ Μάντσεστερ», «Πνευματικὴ ἡ ἐννοια τῆς «Πατρίδος» στοὺς ἀρχαίους Ἑβραίους καὶ ὄχι ἑδαφική», «Ποῦ ἀκριβῶς βρισκόταν ἡ Συναγωγή πού ἀναφέρει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος», «Μία Θεοκρατικὴ δημοκρατία εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν». «Ὁ Ἑβραϊσμὸς τῆς Θεσσαλονίκης», «Θεσσαλονίκη, Πόλη καὶ Μητέρα τοῦ Ἰσραήλ», στὸ περιοδικὸ «Ἑλληνισμὸς τοῦ Ἐξωτερικοῦ» τοῦ Π. Καλοῦδᾶ. «Οἱ ἀπελευθερωτικοὶ ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων πρὶν ἀπὸ τὸ 1821 «Ἡ πεντηκονταετηρίς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ ὁ Ν. Λουβάρης». Ἐχει συνεργαστεῖ στὴν «Ἰσραηλιτικὴ Ἐπιθεώρηση» τοῦ Μαρσέλ Γιοέλ, στὰ «Χρονικά» τοῦ Κ.Ι.Σ. στὰ «Ἰσραηλινὰ Νέα» τοῦ Συνδέσμου, «Ἑλλάς - Ἰσραήλ». Ἀπὸ τὸ 1964 ὡς τὸ 1967, μαζί μὲ τὸν ποιητὴ Φοῖβο Δέλη, ἐπιμελεῖται τὴν ἐκδόση τοῦ Ἀμφικτιονικοῦ

Περιοδικού «Δελφικά Τετράδια», όπου δημοσίευσε σωρεία μελετών του, καθώς και άριστοτεχνικές μεταφράσεις Έβραϊων συγγραφέων και διανοητών, όπως του Ίακώβ Καχάν, του Σαούλ Τσερνιχόφσκυ, του Ίωσήφ Άγκνόν και της Νέλλυ Ζάκς, βραβεία Νόμπελ λογοτεχνίας του 1966, του Άλεξάντερ Φούκς, καθηγητού της Αρχαίας Έλληνικής Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο της Ίερουσαλήμ. Όμως η δραστηριότητα του δεν σταματά στη γραπτή έκφραση της ανήσυχης προσωπικότητάς του. Κάνει όμιλίες στην Ίσραηλτική Λέσχη. Κάθε Σάββατο στο Όνέγκ — Σαμπάτ, ο Σιμπή, σέ σύντομη προσλαλιά του εξηγεί στους συγκεντρωμένους όμοθρήσκους του κάποια περικοπή ενός Προφητικού Κειμένου, ενός Ψαλμού, ένα κομμάτι της Τορά, και τους μεταφέρει νέα από τό Ίσραήλ. Καλείται και συμμετέχει στο «Παγκόσμιο Ίουδαϊκό Συνέδριο» του 1957, των γαλλοφώνων Ίουδαίων διανοουμένων που είχε σάν κεντρικό θέμα «Η Έβραϊκή Συνείδηση», και οργανώθηκε από τό γαλλικό τμήμα του Παγκοσμίου Ίουδαϊκού Συνεδρίου. Η ενεργητική συμμετοχή του στίς συζητήσεις, οι εúστοχες ύποδείξεις του, άπτετέλεσαν μία τιμητική παγκόσμια προβολή του ελληνικού Ίουδαϊσμού. Σέ τούτο τό Συνέδριο έπαιρναν μέρος ανάμεσα σέ άλλους, προσωπικότητες όπως ο Άντρέ Νεχέρ, ο Άρόν Σταϊνπεργκ, ο Άλμπέρ Μεμμί, ή Κα Άμάντα Λεβύ — Βαλανσύ κ.ά.

Τόν Όκτώβριο του 1966, συμμετέχει, σάν εκπρόσωπος της πνευματικής Θεσσαλονίκης, στο Α΄ Πανελλήνιο Λογοτεχνικό Συνέδριο Λαρίσης πού θέμα του ήταν ή «Ανάγκη μιάς πνευματικής σταυροφορίας», όπου και πάλι ή παρουσία του σημαδεύτηκε έντονα μέ τήν εισήγησή του «Αξιοποίηση των ελληνικών πνευματικών δυνάμεων».

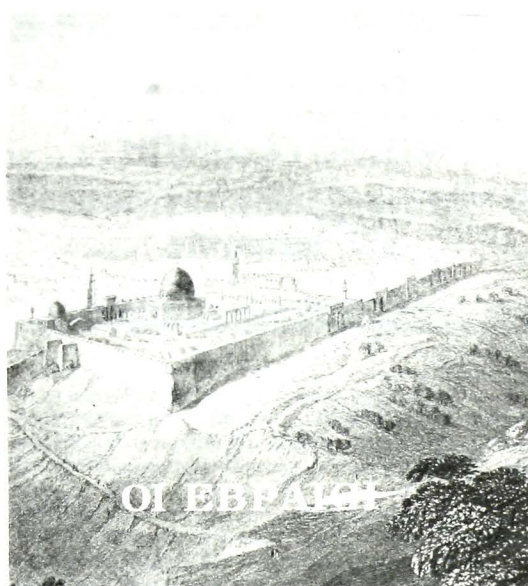
Στό Συνέδριο τούτο πήραν μέρος, ανάμεσα σέ πολλούς άλλους και οι Πέτρος Χάρης, Άκαδημαϊκός, Γ. Βαλέτας, Τάκης Δόξας, Δημ. Σιατόπουλος, Φοίβος Δέλφης, Τάκης Βαρβιτσιώτης, Βασ. Μοσκόβης. (Όργανωτής ούσιαστικός ήταν ό τότε Δ/ντής της Ύπηρεσίας Περιφερειακής Αναπτύξεως Θεσσαλίας Διονύσης Μαγκλιβέρας).

Μιά τέτοια πολύπλευρη έλληνοεβραϊκή άκτινοβολία, σέ τόσο μάκρος χρόνου, μέ τόση συνέπεια και πίστη σέ άκλόνητες άρχές, προκάλεσαν έπαινετικές κρίσεις και χαρακτηρισμούς γιά τή δημιουργικά άσίγαστη έφεσή του σέ κάθε τι πού άνεβάζει τόν άνθρωπο και τόν καταξιώνει στην άτέρμονα πορεία του πρós τό ώραίο και τό αγαθό.

Ό Βασ. Λαούρδας, δ/τής της Έταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, ό Π. Φλώρος, ό Λαβανίνι, ή ΆΘ. Ταρσούλη, ό Γ. Α. Δασκαλάκης, ό Σαράντος Παυλέας, ό Σταϊνμετς, ό Γ. Θεοτοκάς, ό Χρυσ. Χρήστου, Καθηγητής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ό Άντρέ Μιραμπέλ, ό Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος, ό Γ. Ζώρας, ό Π. Δοίκος Παλαιολόγος, ό Χρ. Λεβάντας, ό Γ. Δέλλιος, φωτίζουν από κάθε πλευρά τό πολύμορφο έργο του.

Όμως τά 3 ολοκληρωμένα συγγράμματά του, «Οι Έβραίοι», «Η φλεγόμενη βάτος», και ή «Άγκάδα» άποτελούν τίς κορυφές της όροσειράς των πνευματικών έπιτευγμάτων του και χαρακτηρίστηκαν σάν μιά πολύτιμη, πρωτότυπη και άριστα τεκμηριωμένη συμβολή στην ιστορική και πολιτιστική θεώρηση των έβραϊκών πεπρωμένων.

Έκείνο όμως πού καλύτερα από κάθε τι άλλο, δίνει τό μέγεθος της άξιας της προσφοράς ενός ανθρώπου πέρα από τά κοινά μέτρα, είναι όσα γράφει γιά τόν έκλιπόντα, ένας από τούς πλέον σημαντικούς συγχρόνους εκπροσώπους του έβραϊκού πνεύματος, ό καθηγητής Άντρέ Νεχέρ: «Δείχνοντας τή φωτογραφία του Σιμπή, τούς μίλησα γιά τή μεγάλη τούτη προσωπικότητα, εξηγώντας τόν τεράστιο ρόλο πού έπαιζε και παίζει άκόμη στούς κόλπους της έβραϊκής ίντελλυγκέντσια της Έλλάδος».

Μπαρούχ Σιμπή: Ένας Έβραϊός πού τίμησε τήν Ελλάδα.

Ένας Έλληνας πού τίμησε τό Ίσραήλ.

Γ. ΖΩΓΡΑΦΑΚΗΣ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΠΡΑΚΤΙΚΟΥ

Της Συνεδρίασεως του Κεντρικού Ίσραηλτικού Συμβουλίου, της 15ης Ιανουαρίου 1979.

Αναγγελία θανάτου Μπαρούχ Σιμπή

Ό κ. Ίωσήφ Λόβιγγερ, Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ., μέ πολλή λύπη αναγγέλλει στο Συμβούλιο τόν επισυμβάντα στην Θεσσαλονίκη, τήν 30 Δεκεμβρίου 1978, θάνατο του άειμνήστου

Μπαρούχ Σιμπή

και εξαίρει τήν προσωπικότητα του έκλιπόντος ως πνευματικού άνδρός, δημοσιογράφου και λογίου, πού συνέγραψε πλήθος βιβλίων και έργασιών έβραϊκού θρησκευτικού και ιστορικού περιεχομένου και ό όποιος ύπηρέτησε μέ άφοσίωση επί 25 έτη ως Διευθυντής της Ίσραηλτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης.

Η προσφορά του έκλιπόντος στην ελληνική και έβραϊκή πνευματική ζωή του τόπου, πού χρονολογείται από τό 1925, ήταν άξιόλογη.

Τά μέλη του Συμβουλίου μέ συγκίνηση άκουσαν τόν κ. Πρόεδρο νά εξαίρει τήν πνευματική προσωπικότητα του έκλιπόντος, εκφράζουν τήν λύπη τους γιά τήν άπώλεια και

Αποφασίζεται

- 1) Άποσταλεί συλλυπητήριο τηλεγράφημα πρós τήν οίκογένεια του έκλιπόντος.
- 2) Διαβιβασθεί αντίγραφο του παρόντος ψηφίσματος πρós τήν οίκογένεια.
- 3) Δημοσιευθεί νεκρολογία στο περιοδικό του Κ.Ι.Σ. «Χρονικά»
- 4) Δημοσιευθεί τό παρόν στην έφημερίδα «Ίσραηλτική Έπιθεώρησης».

ΤΟ ΕΒΡΑΪΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ

(Ίστορικό, ὀργάνωσις,
λειτουργία, προοπτικές)

Α! ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ ἐποχή μας, μιά ἐποχή τόσων ἐξελιξεων καί προόδου, μιά ἐποχή ἀπαιτήσεων καί συνεχοῦς βελτιώσεως, ἀναγκάζει τοὺς σύγχρονους γονεῖς νά προσέχουν ὅλο καί περισσότερο τὴν ἀγωγή τῶν παιδιῶν τους καί γενικά τὴν παιδεία πού θά τοὺς προσφέρουν, ὥστε αὐτά νά ἔχουν ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀπαραίτητα ἐφόδια, πού θά τὰ κάμουν ἱκανά νά ἀντιμετωπίσουν τὰ πολλὰ καί δύσκολα προβλήματα τῆς μελλοντικῆς ζωῆς τους.

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς οἱ σημερινοὶ γονεῖς εἶναι συνήθως καλύτερα πληροφορημένοι γιὰ ζητήματα πού συνδέονται μέ τὴν ὑγιεινὴ, τὴν διαιτητικὴ, τὴν ψυχικὴ καί πνευματικὴ ἀνάπτυξη τῶν παιδιῶν τους.

Τὸ μεγάλο θέμα, πού δίκαια ἀπασχολεῖ ἔντονα κάθε πατέρα ἢ μητέρα, ὅταν ἡ προσχολικὴ ἢ σχολικὴ ἡλικία φθάσει, εἶναι τὸ σχολεῖο πού θά ἐπιλέξει, ὥστε τοῦτο ὄχι μόνο νά τοῦ προσφέρει τίς ἀπαραίτητες γνώσεις, ἀλλὰ καί μέ ψυχικὴ ἁρμονία νά τὸ ἀναπτύξει.

Ἰδιαίτερα παρουσιάζεται πιὸ ἔντονο τὸ πρόβλημα στοὺς Ἕλληνες, Ἑβραῖους τὸ θρήσκειμα γονεῖς, πού μαζί μέ τὸ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον πού ἔχουν γιὰ τὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν τους, ἔχουν καί τίς δικές τους παραδόσεις, τὰ δικά τους ἥθη καί ἔθιμα, τίς δικές τους γιορτές... Τὰ παιδιά τους ζοῦν σ' ἓνα περιβάλλον πού διαφέρει κάπως ἀπὸ τὸ στενὸ δικό τους... Ὅταν ἡ πολιτεία γιορτάζει, τὸ ἑβραϊκὸ σπῆτι δέν συμμετέχει (λ.χ. Χριστογέννητα καί ἄλλες Χριστιανικὲς ἐορτές). Ὅμως στὸ παιδί δημιουργοῦνται ἐντυπώσεις, συνήθειες, πού θέλει ὄχι μόνο νά καταλάβει, ἀλλὰ καί νά ζήσει καί ἴσως νά συμμετάσχει... Ὑπάρχουν ἀκόμη γονεῖς, πού ἴσως στεροῦνται μιᾶς βασικῆς ἑβραϊκῆς ἐκπαιδεύσεως, μέ συνέπεια νά μὴν εἶναι σέ θέση νά δώσουν ἐξηγήσεις στὰ παιδιά τους σαφεῖς καί συγκεκριμένες σέ μερικὲς ἐρωτήσεις, πού ἀσφαλῶς θά γεννηθοῦν στὸ παιδί ἀπὸ τὴ συναναστροφή του μέ τοὺς ἄλλους.

Κι ὅταν δέν ὑπάρχει καθαρὴ ἀπάντηση, ὑπάρχει πάντα ὁ κίνδυνος νά δημιουργηθεῖ ἡ ἐντύπωση ὅτι ἀποτελεῖ κάτι τὸ ξεχωριστό, ὅτι διαφέρει ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὁμηλικούς του... Ἀλλοίμονο ὅμως, ἂν ἡ ἀφομοίωσή του στηριχθεῖ σέ τέτοια λανθασμένη βάση, μέ ἀποτέλεσμα νά ξεκοπεῖ ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον πού ζεῖ.

Ἡ «διαφορὰ» πρέπει νά στηριχθεῖ στὸ ὅτι ἡ ἑβραϊκὴ ἰδιότητα εἶναι ἓνα δικαίωμα καί γι' αὐτὸ μιά ὑποχρέωση τῆς κοινωνίας νά τὸ δεχθεῖ. Αὐτὲς ἀκριβῶς τίς ἠθικὲς βάσεις πρέπει νά γνωρίσουν τὰ παιδιά, γιὰ νά καταλάβουν μέ ἀμπιστοσύνη καί ὑπερηφάνεια τὴν καταγωγή τους γιὰ μιά ἀνεπὶ ἀνάπτυξη καί ὁμαλὴ στή συνέχεια ἐξέλιξη.

Τίς δυνάμεις αὐτὲς ἀκριβῶς καί τὰ διάφορα ἄλλα προβλήματα ἔρχεται νά λύσει μέ ἐπιστημονικὸ τρόπο τὸ ἑβραϊκὸ Σχολεῖο.

25 Μαρτίου 1977: Θεατρικὴ παράσταση τῶν μικρῶν μεθητῶν τοῦ Ἑβραϊκοῦ Σχολείου γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἐορτή.

Β! ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Ἀθηνῶν, ὑπῆρχε μιά ἀκατανίκητὴ ἐπιθυμία τῶν μελῶν τῆς νά δημιουργηθεῖ ἓνα ἑβραϊκὸ Σχολεῖο, στὸ ὁποῖο τὰ Ἕλληνοεβραϊόπουλα, παράλληλα μέ τὴν ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση, θά ἐπαιρναν καί μιά συγκροτημένη καί ἀνάλογη ἑβραϊκὴ ἀγωγή. Μετὰ τὸν α' παγκόσμιον πόλεμον, ὅταν ἡ Κοινότητα Ἀθηνῶν ἀνδρώθηκε, πέτυχε ἀπὸ τὸ Κράτος τὴν ἴδια μεταχείριση, πού ἀδελφές Κοινότητες τῆς Μακεδονίας εἶχαν πρὸ πολλοῦ ἐξασφαλίσαι καί πού συντηροῦσαν ἰδιαίτερα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα.

Ἔτσι τὸ 1923 ἱδρύθηκε τὸ πρῶτο ἑβραϊκὸ Σχολεῖο στὴν Ἀθήνα, πού στεγάσθηκε στὸ ἰσόγειο τῆς παλιᾶς καί μοναδικῆς τότε Συναγωγῆς. Τὸ Κράτος παρεχώρησε ἓνα δάσκαλο καί τὴν ἑβραϊκὴ ἐκπαίδευση ἀνέλαβαν οἱ αἰμύνηστοι Χαΐμ Καστέλ, Ραββίνος Ἀθηνῶν, καί Ἰ. Φαφαῆλ, ἑβραϊοδιδάσκαλος. Τὸ Σχολεῖο τοῦτο, ὑποτυπῶδες ἀκόμη στὴ μορφή καί τὴν ὀργάνωσή του, τὸ ἐθέρμαινε περισσότερο ἡ ἀγάπη τῶν μελῶν τῆς Κοινότητος, γιὰ νά γίνει ἓνα πραγματικὸ φυτώριο ἑλληνοεβραϊκῆς παιδείας καί μέσα σ' αὐτὸ τὸ σχῆμα καί τὸ κλίμα λειτούργησε μέχρι τὴν Κατοχή.

Μετὰ τὴν Ἀπελευθέρωση, στὰ πλαίσια τῶν προσπαθειῶν γιὰ τὴν ἀνασυγκρότηση τῆς Κοινότητος, ξαναλειτούργησε τὸ Δημοτικὸ μέ προστέθηκε τὸ Νηπιαγωγεῖο καί μέ βασικὸ πρόγραμμα τὴν δνοδο τοῦ ἐπιπέδου καί τῆς ἑβραϊκῆς ἐκπαιδεύσεως, ἔκφραση τοῦ ἐνδιαφέροντος καί τῶν προσπαθειῶν τῶν Διοικήσεων τῆς Κοινότητος καί μεγάλου ἀριθμοῦ ἐπιλέκτων μελῶν τῆς.

Ἡ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση τῶν ἑβραϊκῶν ὀργανισμῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἔδωσε καινούργια ὥθηση στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο, γεγονὸς πού διαφαίνεται στὴ μεταφορὰ του στὸ κτίριο τῆς ὁδοῦ Ἡρακλείδων, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμία 790 Δημοτικὸ Σχολεῖο, ἐνῶ τὸ Νηπιαγωγεῖο ἐξακολουθεῖ νά στεγάζεται στὴν παλιὰ Συναγωγὴ.

Τὸ 1960 ἡ Κοινότητα Ἀθηνῶν μέ τὴ συμπαράσταση τῶν ὀργανώσεων Κλαίημς Κονφρένς καί Τζόιντ, τοῦ Κ.Ι.Σ., τῶν μελῶν τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Ἀθηνῶν καί τῶν Ἰσραηλιτικῶν Κοινοτήτων Θεσσαλονίκης καί Καβάλας, εὐτύχησε νά ἐγκαταστήσει τὸ Σχολεῖο καί τὸ Νηπιαγωγεῖο στὸ θαυμάσιο καί σύγχρονο κτίριο τοῦ Ψυχικοῦ καί νά ἐγκαταστήσει τὴ νέα περίοδο, δημιουργώντας ἓνα ἀριστο πνευματικὸ ἴδρυμα, πού ἐγγυᾶται τὴν ἐπιβίωση τῆς Κοινότητος καί ἐδραιώνει τὴν ἑβραϊκὴ συνείδηση στὴν καινούργια γενιά.

Τά παιδιά του Έβραϊκού Σχολείου στην παρέλαση της 28ης Οκτωβρίου 1971.

Κατάθεση στεφάνου στο Ήρωον Ψυχικού στις 28 Οκτωβρίου 1971.

Τό Σχολείο της Ίσραηλιτικής Κοινότητας Αθηνών, έκτασως 2933 τ.μ., περιλαμβάνει εξατάξιο Δημοτικό και Νηπιαγωγείο με συνολική δυνατότητα φοιτήσεως 300 μαθητών και είναι εφοδιασμένο με τις πλέον σύγχρονες εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις, βοηθήματα και εξαρτήματα.

Τό Δημοτικό Σχολείο λειτουργεί ως εξαθέσιο και εφαρμόζει τό επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα της ελληνικής Πολιτείας. Επί πλέον διδάσκει τήν εβραϊκή γλώσσα και τήν αγγλική από τής Γ' τάξεως.

Γ! ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Πρώτη Διευθύντρια του νέου Σχολείου υπήρξε μία φωτισμένη εκπαιδευτικός, ή κ. Λιλή Σιακκή, ή οποία στά πρώτα τρία χρόνια, πού τό διηύθυνε, φρόντισε νά θέσει τις σωστές βάσεις γιά τήν πλήρη και συγχρονισμένη καλή λειτουργία του σ' όλες τις πλευρές της.

Στή συνέχεια ή κ. Δόμνα Άλουπη επί 12 χρόνια, δηλ. από τό 1963 - 1975 είχε τή διεύθυνση του Σχολείου και στή θητεία της έγιναν πολλά, μέ τόν ένθουσιασμό και τήν αγάπη πού τή διέκριναν γιά τή δουλειά της.

Τό 1973 προσελήφθη στό Σχολείο, σάν συνδιευθυντής, ό κ. Άλεξανδράτος μέ έπόπτη τό διακεκριμένο παιδαγωγό κ. Ήλ. Ξηροτύρη.

Ό κ. Ήλ. Ξηροτύρης έμεινε στό Σχολείο μόνο μία σχολική χρονιά, δηλ. τό 1973 - 1974 και μέ τή συνεργασία του κ. Άλεξανδράτου και του λοιπού διδ. προσωπικού προσπάθησαν νά στηρίξουν τήν εργασία του Σχολείου σέ σύγχρονες και έπιστημονικές βάσεις γιά τήν περαιτέρω βελτίωση της ήδη καλής εργασίας.

Άπό του σχολ. έτους 1975 - 1976, μετά τήν αποχώρηση της κ. Άλουπη, ό κ. Άλεξανδράτος ανέλαβε μόνος τήν εύθύνη της Διευθύνσεως του Σχολείου, ό οποίος και συνεχίζει μέχρι σήμερα.

Ήδη μέ τις προσπάθειες όλων των φιλοτίμων και εξαιρετικών εκπαιδευτικών πού πέρασαν από τό Σχολείο και αυτών πού εργάζονται σήμερα σ' αυτό, τό Σχολείο μας έχει φθάσει σ' ένα πάρα πολύ καλό επίπεδο, δίνει μία συγχρονισμένη παιδεία, χωρίς νά έχει νά ζηλέψει τίποτε από κάθε άλλο καλό εκπαιδευτικό ίδρυμα.

Τό προσωπικό του, πάντοτε πλήρες και έμπειρο, επιλέγεται μέ κάθε προσοχή γιά τήν καλύτερη δυνατή απόδοσή του και τήν ενημέρωσή του στις σύγχρονες παιδαγωγικές μεθόδους.

Ό Δ/ντής του Σχολείου, σέ τακτές συνεδρίες, εξετάζει μέ τό διδακτικό προσωπικό διάφορα προβλήματά του γιά

τήν καλύτερη λειτουργία του και τό ενημερώνει επί των συγχρόνων μεθόδων διδακτικής, παιδαγωγικής και ψυχολογίας, μέ τή συνεργασία πάντοτε και τή συμβολή, τήν πολύτιμη, των δασκάλων - συνεργατών του. Τό Σχολείο διαθέτει κοινωνική λειτουργό - ψυχολόγο, ή οποία σέ συνεργασία μέ τό διδακτικό προσωπικό, παρακολουθεί τούς μαθητές του Σχολείου, ενημερώνεται επί των ψυχολογικών προβλημάτων αυτών και δίνει τις ανάλογες λύσεις είτε σέ άτομικά είτε σέ πιό γενικά προβλήματα, πού τυχόν αναφέρονται.

Κάθε τάξη έχει και μία ώρα κοινωνικής ζωής, δηλ. μία ώρα πού μπορούν οι μαθητές ελεύθερα νά συζητήσουν θέματά τους, θέματα της τάξεώς τους ή άλλα πιό γενικά του Σχολείου. Στήν ώρα αυτή, πού γίνεται μέ τήν έποπτεία της κοιν. λειτουργού - ψυχολόγου, υπάρχει όλη ή εύχρηστία νά εκδηλωθούν ελεύθερα οι μαθητές, νά συνεργαστούν, νά μάθουν νά συζητούν, νά σέβονται τή γνώμη του άλλου.

Είναι μία ώρα, πού όχι μόνο τά παιδιά ώφελεί, αλλά και στό δάσκαλο δίνει τήν εύκαιρία νά γνωρίσει καλύτερα τά παιδιά του.

Μέ τήν έποπτεία έπίσης της κοινωνικής λειτουργού - ψυχολόγου έχουν συσταθεί ομάδες μητέρων, πού συνέρχονται σέ τακτές ώρες στό Σχολείο και συζητούν γιά τή σωστή άγωγή των παιδιών και τήν έπίλυση, μέ τόν άρμόζοντα τρόπο, διαφόρων προβλημάτων αυτών. Σήμερα τήν εύθύνη αυτή έχει αναλάβει ή κ. Άλ. Σαμαρά.

Στόν ίδιο τομέα είχε εργαστεί, επί τριετία προηγουμένως, και ή ειδική ψυχολόγος κ. Ίουλιέττα Καββαδά, ή οποία εκτός των άλλων, έκανε και μηνιαία σεμινάρια γιά τήν ενημέρωση και τή σχετική κατάρτιση του διδ. προσωπικού.

Οι Έβραιοδιδάσκαλοι, πού πάντοτε υπήρχαν στό Σχολείο, έχουν αναλάβει τόν τομέα της εβραϊκής άγωγής και τή διδ/λία της εβραϊκής γλώσσας. Αυτοί θά δώσουν στά παιδιά τήν εύκαιρία ν' άνάψουν τά κεριά του Χανουκά, νά ντυθούν μασκαράδες στό Πουρίμ, νά μετάσχουν στήν άνάγνωση του Σέδερ και γενικά θά φέρουν τούς μαθητές κοντά στό νόημα και τό πνεύμα των εβραϊκών γιορτών, θά τούς γνωρίσουν σωστά τή θρησκεία και τις παραδόσεις τους. Τόν τομέα αυτόν έχει αναλάβει τώρα τό ζεύγος Π. Κοέν και ή κ. Ρ. Άμγκαρ. Ό Ραββίνος διδάσκει στά παιδιά τήν εβραϊκή ιστορία, συντελώντας έτσι κι αυτός στήν άλοκλήρωση της προσπάθειας γιά τήν πλήρη εβραϊκή άγωγή. Τό έργο αυτό έκτελεί τώρα ό σ. Ραββίνος κ. Μιζάν.

Τό Σχολείο διαθέτει ειδική καθηγήτρια γυμναστικής, τήν κ. Γιαννοπούλου, ή όποία εφαρμόζοντας σύγχρονες μεθόδους, πετυχαίνει να γυμνάσει τά παιδιά, ιδίως τά μικρότερα, μέσα σέ άτμόσφαιρα παιγνιδιού καί χαράς. Τό μάθημα τής ρυθμικής δίδαξε επί σειράν έτών στό Σχολείο ή ειδική καθηγήτρια κ. Ζαμπούρα καί τά δύο τελευταία χρόνια ή δ. Εύθυμίου. Έφέτος, προσωρινά, δέν διδάσκεται, λόγω δυσκολιών στή μεταφορά τών μαθητριών.

Έπί σειράν έτών επίσης διδάσκει τήν ώδική στό Σχολείο ή μουσικός κ. Ρούσσου καί τά παιδιά του Σχολείου, συνήθως, τραγουδούν ώραιότατα στίς διάφορες σχολικές γιορτές πού διοργανώνονται.

Τό Σχολείο επίσης δέν άμελεί τή διδασκαλία τής ξένης γλώσσας. Είχε εισαγάγει στήν άρχή τή διδ/λία τών αγγλικών στίς δύο άνωτερες Τάξεις Ε' καί ΣΤ'. Από πέρσι τά αγγλικά διδάσκονται από τήν Δ' Τάξη καί έφέτος άρχίζει ή διδ/λία του μαθήματος από τήν Γ' Τάξη. Η καθηγήτρια δ. Μπενβενίστε έχει αναλάβει τόν τομέα αυτόν από του τρέχοντος σχολ. έτους.

Στό Σχολείο, από τής Ιδρύσεώς του, καταβλήθηκε προσπάθεια νά δημιουργηθεί βιβλιοθήκη γιά τίς άνάγκες τών δασκάλων καί τών μαθητών. Πρός τοϋτο έδειξαν ενδιαφέρον καί πολλοί γονείς καί μαθητές πού μέ διάφορες δωρεές πλούτισαν τή βιβλιοθήκη του Σχολείου... Σήμερα, έκτός τής γενικής βιβλιοθήκης, υπάρχουν καί μικρές κατά τάξεις μέ βιβλία άνάλογα μέ τήν ηλικία καί τά διαφέροντα τών μαθητών, πού λειτουργούν καί μέ τό δανειστικό σύστημα.

Τό Σχολείο διαθέτει ειδική αίθουσα προβολών, έξοπλισμένη μέ σύγχρονα όπτικοακουστικά μέσα, πού χρησιμοποιείται εύρύτατα από τούς δασκάλους γιά τήν πιό έποπτική διδασκαλία πολλών μαθημάτων.

Στό έργαστήριο φυσικής καί χημείας, πού διαθέτει τό Σχολείο, υπάρχουν σειρές όργάνων γιά τή φυσική πειραματική καί άλλα έποπτικά μέσα γιά τήν καλύτερη διδ/λία διαφόρων μαθημάτων.

Καταβάλλεται προσπάθεια καί οι ίδιοι οι μαθητές νά κατασκευάζουν, μέ απλά μέσα, στοιχειώδη όργανα γιά τή φυσ. πειραματική, συλλογές διάφορες γιά άλλα μαθήματα

καί γενικά νά έχουν προσωπική συμβολή στό μάθημα.

Ο πολύγραφος του Σχολείου, μέ τήν έποπτεία τής κ. Ρεκανάτη, λειτουργεί θαυμασία καί έξυπηρετεί τούς δασκάλους σ' όλες τίς έκδηλώσεις τής δουλειάς τους.

Γιά τήν πληρέστερη επίσης ένήμερωση τών μαθητών τό Σχολείο καταρτίζει πρόγραμμα έκδρομών καί έπισκέψεων σέ χώρους άρχαιολογικούς, μουσεία, ένδιαφέροντα τοπία, έργοστάσια, στό πανηγύριο κ.ά.

Η έκάστοτε σχολική έπιτροπή προσπαθεί νά παρέχει στό Σχολείο όλα τά μέσα γιά τήν όμαλή καί άνετη λειτουργία του καί είναι γεγονός ότι όλοι όσοι κατά καιρούς διετέλεσαν μέλη τής, προσπάθησαν μέ κάθε τρόπο, νά βελτιώσουν, σέ κάθε τομέα, τή σχολική κατάσταση. Ένα από τά πολλά δείγματα του ένδιαφέροντός τους είναι καί ή μεγάλη μορφωτική καί εκπαιδευτική έκδρομή, πού οργάνώθηκε πέρσι στό Ισραήλ γιά τό διδακτικό προσωπικό, μέ άπώτερο σκοπό τόν πλουτισμό τής έμπειρίας τών δασκάλων καί τήν παρακολούθηση σχολείων καί συστημάτων, πού ακολουθούνται εκεί.

Δ'. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ

Η ειλικρινής καί πρόθυμη συνεργασία Σχολείου — Οικογένειας είναι πρωταρχικός παράγοντας γιά τήν έπιτυχία του έργου του Σχολείου. Όσες έπιδιώξεις κι άν προγραμματίσει τό Σχολείο, θά άποτύχουν, άν δέν εξασφαλιστεί αυτή ή προϋπόθεση.

Στό Σχολείο μας ή συνεργασία αυτή γίνεται μέ τούς παρακάτω τρόπους:

- 1) Μέ τήν προγραμματισμένη σέ τακτές ώρες τής ήμέρας καί τής έβδομάδας έπαφή τών γονέων μέ τούς δασκάλους τών παιδιών τους.
- 2) Μέ τήν εύκαιρία τής επιδόσεως τών έλέγχων προόδου τών μαθητών ανά τρίμηνο.
- 3) Μέ τίς ιδιαίτερες συνεντεύξεις γονέων μέ τή Διεύθυνση ή τήν ψυχολόγο του Σχολείου, ύστερα από αίτηση του γονέως ή ύστερα από πρόσκληση τών αρμοδίων φορέων του Σχολείου.
- 4) Μέ τήν εύκαιρία θρησκευτικών, ένθικών καί ψυχαγωγικών έορτών.

Παιδιά του Σχολείου έτοιμάζουν δέματα μέ Ιματισμό

- 5) Μέ την εύκαιρία καλλιτεχνικών ή γυμναστικών εκδηλώσεων του Σχολείου.
- 6) Μέ τη συμμετοχή των γονέων σε ειδικές συγκεντρώσεις, που τυχόν διοργανώνει τό Σχολείο, για την ανάπτυξη παιδαγωγικών ή ψυχολογικών θεμάτων.
- 7) Μέ την παροχή ειλικρινών πληροφοριών έκ μέρους των γονέων για τη συμπλήρωση του δελτίου άτομικότητας του μαθητή.
- 8) Μέ τη συμμόρφωση των γονέων προς τις γραπτές ή προφορικές υποδείξεις των φορέων του Σχολείου, σε θέματα που άφορούν άτομικά τό παιδιό τους ή τήν εύρυθμή καί κανονική λειτουργία του Σχολείου.

Ε΄ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

Ένας πραγματικά χαριτωμένος χώρος του Σχολείου είναι τό Νηπιαγωγείο. Άνετο, έξοπλισμένο μ΄ όλα τά σύγχρονα μέσα, μέ πλήρες προσωπικό, μέ θαυμάσια παιδική χαρά καί μέ έπικεφαλής τή νηπιαγωγό κ. Άντωνίου, είναι ένας μικρός παράδεισος γιά τά νήπια.

Έκεϊ εφαρμόζεται ό,τι καλύτερο καί πιό άποδοτικό υπάρχει στά μέχρι σήμερα συστήματα γιά τήν προσχολική ηλικία.

Σειρά άσκήσεων, επί πλέον, φτιαγμένη από τή νηπιαγωγό, βοηθεί στην καλλιέργεια καί τήν ανάπτυξη τής νοημοσύνης καί τής παρατηρητικότητας του παιδιού καί του παρέχει ικανά έφόδια γιά τή φοίτησή του στο Δημοτικό Σχολείο.

Άκόμη αρχίζουν νά μαθαίνουν ό,τι έχει σχέση μέ τά έβραϊκά ήθη καί έθιμα καί οργανώνουν τίς μικρές γιορτούλες τους είτε μέ τήν εύκαιρία έβραϊκών γιορτών είτε γιά άλλες έθνικές γιορτές ή έπικαιρότητες... Ένα κλίμα χαράς καί εργασίας χαρακτηρίζει τήν ατμόσφαιρα των μικρών του Νηπιαγωγείου μας.

Η άρμονική άκόμη συνεργασία των φορέων του Νηπιαγωγείου μέ τούς γονείς, πού γίνεται μέ άτομικές συνεντεύξεις ή ομαδικές συγκεντρώσεις, διευκολύνει κατά πολύ τή δουλειά του. Συντελεστής άκόμη γιά τήν καλή λειτουργία του είναι καί ή βοήθεια πού προσφέρει σ΄ αυτό ή κοινωνική λειτουργός — ψυχολόγος του Σχολείου μας κ. Σαμαρά.

ΣΤ΄ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Τό Σχολείο λειτουργεί υπό τήν άμεση έποπτεία τής Ισραηλιτικής Κοινότητας Άθηνών, μέσω διορισμένης Σχολικής Έπιτροπής, καί ύπάγεται στην Δ΄ Έπιθεώρηση Δημοτικής Έκπαιδεύσεως, διαμερίσματος Άνατολικής Άττικής.

Η Σχολική Έπιτροπή, σε συνεργασία μέ τό Διευθυντή του Σχολείου, έποπτεύει γενικά τό Σχολείο, ένημερώνεται από αυτόν γιά τήν καλή λειτουργία του, κανονίζει τά οικονομικά θέματα καί προσπαθεί νά παρέχει στο Σχολείο όλα τά μέσα γιά τήν καλύτερη όργάνωση καί άπόδοσή του.

Ζ΄ ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Αυτό, σε γενικές γραμμές, είναι τό Ιστορικό του Σχολείου μας καί αυτή ή όργάνωσή του, μία όργάνωση σύγχρονη, τέλεια, όσο είναι δυνατό, πού τήν κάνουν πιό τέλεια ή εργατικότητα, ή φιλοτιμία καί ό ζήλος όλων εκείνων πού εργάζονται στο ίδρυμα αυτό καί πού έχουν θέσει σάν προορισμό τους τή διαρκή βελτίωση καί τήν άνοδο τής στάθμης του.

Άπομένει νά έκτιμηθεί τό έργο του καί από όλους εκείνους πού έχουν παιδιά στο Σχολείο, καί κατά τή γνώμη μας έχει έκτιμηθεί από τό άποτελέσματά του, στο διάστημα των έτών πού λειτουργεί.

Η καλύτερη όμως δικαίωση των μοχθούντων στο Σχο-

Άπό μία έκστρατεία των μαθητών του Έβραϊκού Σχολείου γιά τήν άναδόσωση διαφόρων περιοχών.

λείο, θά ήταν άν όλα τά παιδιά τής Ισραηλιτικής Κοινότητας Άθηνών φοιτούσαν σ΄ αυτό καί νά μήν υπήρχε έστω καί ή ελάχιστη διαρροή προς άλλα Σχολεία.

Άς ελπίσουμε ό,τι κάποτε θά τό πετύχουμε.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΤΟΣ

Έπίσκεψις του κ. Μ. Klein στην Άθήνα

Ο γραμματέας τής Έπιτροπής Διεθνών Σχέσεων του Παγκοσμίου Έβραϊκού Συμβουλίου κ. Μ. Klein έπεσκέφθη τήν Άθήνα καί είχε έπαφές μέ εκπροσώπους τής ελληνικής χριστιανικής θρησκευτικής καί πνευματικής ήγεσίας.

Στόν Σύνδεσμο «Έλλάς - Ισραήλ» Θ/νίκη: Όμιλία γιά τή γεωργία στο Ισραήλ

Στίς 28 Δεκεμβρίου στην Ισραηλιτική Λέσχη Θεσσαλονίκης, μέ πρωταβουλία του Συνδέσμου «Έλλάς - Ισραήλ» τής Ιδίας πόλεως, έγινε όμιλία του γεωπόνου κ. Άν Γάλλη γιά τή γεωργία στο Ισραήλ.

Η όμιλία περιέλαμβανε τίς έντυπώσεις του όμιλητού από έπίσκεψή του στο Ισραήλ, μαζί μέ άλλους γεωπόνους, τόν Ιούλιο 1977.

Σέ μία κατάμεστη μέ πολλούς εκπροσώπους του γεωπονικού κόσμου καί άνώτερα στελέχη τής Αγροτικής Τραπέζης αίθουσα, τόν όμιλητή παρουσίασε ό γνωστός λόγιος τής συμπρωτεύουσας κ. Γεωργ. Ζωγραφάκης.

Ἑλευθερία (Λαρίσης): Μὲ τίτλον «Συνεργάτες τῶν Ναζι στὴν κατοχὴ ἔφεραν τὴν καταστροφὴ στὴ Γαλλία» γράφει ὅτι «Κατὰ τὴν διάρκειά τῆς ναζιστικῆς κατοχῆς στὴν Γαλλία, Γάλλοι ἀστυνομικοὶ οἱ ὁποῖοι εἶχαν συνεργασία μὲ τὸ κατοχικὸ καθεστῶς, κυνηγοῦσαν τοὺς Ἑβραίους σ' ὅλη τὴν χώρα. Πάνω ἀπὸ ἑκατὸ χιλιάδες Γάλλοι στὴν περίοδο 1940 - 44 βοήθησαν τοὺς Γερμανοὺς καὶ εἰ-
χαν ἀποτελέσει τὴν «Λεγεώνα τῶν ἑθελοντῶν ἐναντίον τοῦ μολοσεβικισμοῦ». Καὶ αὐτοὶ οἱ Γάλλοι «ἐθελοντές» μετὰ τὸ δεῦτερο παγκόσμιον πόλεμον καὶ παρὰ τὴν καταστροφὴ τῆς ναζιστικῆς Γερμανίας, δημιούργησαν προβλήματα στὶς ἀρχὲς τῆς χώρας διότι νό-
μιζαν πῶς ὁ καιρὸς δὲν εἶχε περάσει καὶμποροῦσαν νὰ συμπεριφέρονται «ὅπως καὶ τότε» στοὺς Γάλλους πατριώτες» (11/1).

Θεσσαλία (Βόλου): Ἡ κ. Ἑλ. Τριάντου σὲ ἄρθρον τῆς «Βαρσοβία: Ἰανουάριος 1945» ἀναφέρει ὅτι «Ἡ Βαρσοβία ἀκόμα στάθηκε τὸ σύμβολο καὶ τὸ ἐπιστέγασμα τῆς τραγωδίας, τῆς μεγάλης τραγωδίας τῶν Ἑβραίων. Τὸ μεγάλο Γκέττο, τὸ μικρὸ Γκέττο, τὸ Ἀου-
σβιτς, ἡ Τρεμπλινκα καὶ τὸ Μαϊντάνεκ πέρασαν στὴν παγκόσμια ἱστορία σὰν αἰσχύνῃ γιὰ τὸν πολιτισμὸ καὶ καταρράκωση τῆς ἐν-
νοίας ἀνθρώπου. Ἀλλὰ ἂς ἀφήσωμε τοὺς νεκροὺς ἡσυχους πιά στὴ σιγὴ τοῦ τάφου τοὺς» (14/1).

Οικονομικὸς Τύπος: Σὲ ἄρθρο μὲ τίτλο «Ἰσραηλινὴ τραγωδία πρὶν ἀπὸ σαράντα χρόνια» καταλήγει: «Καὶ ὀφείλει ὁ κόσμος δλό-
κληρος νὰ μὴ ξεχνᾷ, ἀλλὰ νὰ υπενθυμίζει σὲ κάθε τραγωδία, ὅχι μόνον γιὰ νὰ τιμᾷ τὰ ἀθῶα θύματα, ἀλλὰ περισσότερο γιὰ νὰ φρο-
νηματίζει τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του...» (15/1)

Ριζοσπάστης! Σὲ ἐπιστολὴ τοῦ ὁ κ. Στ. Βαμβέτσος (ἀξιωματικὸς ἐ.ἀ. — Ἰωάννινα) ἀναφέρεται στὴν ἡρωικὴ συμβολὴ τοῦ συνταγμα-
τάρχου Φριζὴ στὸν πόλεμον τοῦ 1940 (21/1).

Βῆμα: Νεοναζιστὲς στὴ Γερμανία ἀνατίναξαν κεραῖες τηλεοπτικῶν σταθμῶν γιὰ νὰ μὴ μεταδοθῇ τὸ «Ὁλοκαύτωμα» τῶν Ἑβραίων.
(20/1) Στὸ μεταξύ οἱ Γερμανοὶ παρακολουθοῦν αὐτὴ τὴν ταινία μιά καὶ «ἡ ἱστορικὴ γνώμῃ πρέπει νὰ μένει ζωντανή», γράφει ἡ **Μα-
κεδονία** (25/1): Τέλος ἡ Ἑνωσις Ἑξένων Ἀνταποκριτῶν τοῦ Χόλλυγουντ βράβευσε τὴν ἴδια ταινία σὰν τὴν καλύτερη τηλεοπτικὴ
σειρά.

Ἑλεύθερος Κόσμος: Σὲ ἐπιστολὴ τοῦ ὁ κ. C. Minutoli, Ἰταλὸς ποῦ μαθαίνει ἑλληνικά, γράφει «Ἄλλη γλῶσσα ποῦ δίνει ἐν διδάγμα
εἶναι ἡ ἑβραϊκὴ. Οἱ Ἑβραῖοι τοσαύτην σημασίαν ἀποδίδουν εἰς τὴν γλῶσσαν διὰ τὴν πνευματικὴν ἐξέλιξιν τοῦ λαοῦ, ὥστε γλῶσσαν
τοῦ κράτους τοῦ Ἰσραὴλ εἰσήγαγον τὴν ἑβραϊκὴν, ἡ ὁποία δὲν ἦταν καθομιλουμένη ἀπὸ τὸν 4ον αἰῶνα π.Χ. Ἐνυπολανθάνει εἰς
τοιαύτην νοοτροπίαν ἡ ἀντίληψις τῆς αἰωνίας γλώσσης, ἐνὸς αἰωνίου λαοῦ» (24/1).

«ΑΓΚΑΘΙΑ ΣΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΟΣ — ΙΣΡΑΗΛ»

«Ἡ παράλειψη βαρύνει τὴν Ἀθῆνα»

Μὲ τὸν παραπάνω τίτλο ἡ ἔγκυρη ἐβδομαδιαία ἐπιθεώ-
ρησης «Πολιτικά Θέματα» δημοσιεύει (6/1) τὸ παρακάτω
ἄρθρον:

«Πρὶν ἀκόμη στεγνώσει τὸ μελάνι τῶν ὑπογραφῶν στὰ πρω-
τόκολλα εἰσόδου τῆς Ἑλλάδος στὴν Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοι-
νότητά, ὁ ὑπουργὸς Ἑξωτερικῶν τοῦ Ἰσραὴλ Μωσὲ Νταγιάν δη-
λῶσε πρὸς τοὺς δημοσιογράφους στὸ Τέλ Ἀβίβ ὅτι «δὲν εἶναι
δυσαντὸν νὰ συνεχίζεται αὐτὴ ἡ ἀνωμαλία». Ὁ Ἰσραηλινὸς ἐπίση-
μος μίλουσε γιὰ τὴν ἀδικαιολόγητη ἐπιμονὴ τῆς Ἑλλάδος νὰ μὴν
ἀναγνωρίζει ἐπίσημως τὴν χώρα του — μιά κατάσταση ποῦ ἐνῶ
μὲ κανένα τρόπο δὲν ἐπηρεάζει τίς ἑξαιρετικὲς σχέσεις ποῦ ὑπάρ-
χουν μεταξύ Ἑλλάδος καὶ Ἰσραὴλ, ἐντούτοις δὲν παύει νὰ εἶναι
μιά διπλωματικὴ «ἀνωμαλία».

Τὸ Ἰσραὴλ δὲν ἔχει πρεσβεία στὴν Ἀθῆνα, ἀλλὰ διπλωματικὴ
ἀντιπροσώπεια. Αὐτὸ τὸ «στάτους» θέτει τὸν Ἰσραηλινὸ πρε-
σβευτὴ Νισσίμ Γιαϊς στὸ τέρμα τῆς ἱεραρχίας τοῦ διπλωματικοῦ
σώματος στὴν ἑλληνικὴ πρωτεύουσα. Ἀνάλογη εἶναι ἡ θέσις τοῦ
ἀρχηγοῦ τῆς ἑλληνικῆς διπλωματικῆς ἀποστολῆς στὸ Τέλ Ἀβίβ.
«Ἐμὰς δὲν μᾶς ἐνοχλεῖ», λέγει Ἰσραηλινὸς ἐκπρόσωπος. «Ἡ πα-
ράλειψη γιὰ πλήρη ἀποκατάστασις τῶν σχέσεων βαρύνει τὴν
Ἀθῆνα». Τὸ ρῆμα ποῦ χρησιμοποιοῖ ὁ ξένος διπλωματικὸς δείχνει
τὸ μέγεθος τῆς ἐνοχλήσεως.

Ἕνας στοὺς δέκα. Ὅλες οἱ χώρες τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς διατη-

ροῦν στενὲς διπλωματικὲς σχέσεις μὲ τὸ Ἰσραὴλ σὲ ἐπίπεδο πρε-
σβευτῶν. Ἀλλωστε τὸ Ἰσραὴλ συνεργάζεται μὲ εἰδικὸ καθεστῶς
μὲ τὰ κράτη — μέλη τῆς Ε.Ο.Κ. Ἡ εἰσοδος τῆς Ἑλλάδος στὸ εὐρύ-
τερο δυτικοευρωπαϊκὸ πλαίσιο ἀσφαλῶς τὴν ὑποχρεώνει ν' ἀπο-
καταστήσει τὴν ἀνωμαλία, γιὰτὶ σὲ ἀντίθετη περίπτωσις θὰ βρι-
σκεται σὲ φανερὴ παραφωνία μὲ τοὺς 9 ἄλλους ἐταίρους τῆς.
«Κατὰ πρέπει νὰ γίνῃ», παραδέχεται στέλεχος τοῦ ἑλληνικοῦ ὑ-
πουργείου Ἑξωτερικῶν. «Καὶ μάλιστα, σύντομα».

Καμμιὰ ἐπίσημη ἑλληνικὴ δῆλωση δὲν ἔχει μέχρι στιγμῆς
προσδιορίσει πόσο ἀργὰ ἡ γρήγορα θὰ παραμερισθεῖ «αὐτὸ τὸ
ἀγκάθι», κατὰ τὴν προσφιλεῖ ἔκφραση Ἑλλήνων ἐπιχειρηματῶν ποῦ
συνεργάζεται μὲ Ἰσραηλινούς οἰκοὺς — ἀλλὰ κατὰ κάποιον ἀνεπί-
σημο ὑπαϊνιμὸ «ἴσως ἐντὸς τοῦ τρέχοντος ἔτους».

Τὸ 1979 θὰμποροῦσε νὰ ἦταν ἀσφαλῶς «χρόνος γιὰ πλήρεις
διακρατικὲς σχέσεις» μεταξύ Ἑλλάδος καὶ Ἰσραὴλ. Πρὸς αὐτὴ
τὴν κατεύθυνση δὲν ὑποχρεώνει μόνον ἡ ἔντασις τῆς Ἑλλάδος
στὴν Κοινὴ Ἀγορά, ἀλλὰ καὶ ἡ ὀριστικὴ ὑπογραφή συνθήκης εἰ-
ρήνης μεταξύ Ἰσραὴλ καὶ Αἰγύπτου, ποῦ προβλέπεται νὰ πραγμα-
τοποιηθεῖ ἐντὸς τοῦ ἐπομένου 12μῆνου, τὸ ἀργότερο — ἐντὸς
τριῶν μηνῶν, τὸ συντομότερο. Ὅπως λέγει χωρὶς περιφράσεις
φίλος τοῦ Ἰσραὴλ στὴν Αἰγύπτου, ποῦ ἀντιπαρατίθενται οἱ Αἰγύ-
πτιοι μὲ τοὺς Ἑβραίους καὶ νὰ τοὺς κρατοῦν σὲ ἀπόσταση οἱ Ἑλ-
ληνες».

Μία αἰσιόδοξη πρόβλεψη εἶναι ὅτι ἐντὸς τοῦ 1979 οἱ σχέσεις
Ἑλλάδος καὶ Ἰσραὴλ θὰ ὁμαλοποιηθοῦν. Μιά ὑπεραισιόδοξη
προοπτικὴ θὰ ἦταν (μετὰ τὴν διπλωματικὴ ἀποκατάστασις) ἀνταλ-
λαγὴ ἐπισκέψεων τῶν πρωθυπουργῶν τῶν δύο χωρῶν στὶς ἀντί-
στοιχες πρωτεύουσες.

[Ἀναδημοσιεύσεις στὴ «Θεσσαλία» (Βόλου) 9.1.1979].

2. ΠΕΡΙ ΙΣΡΑΗΛ

Ἀπογευματινὴ: Περιοδεῖα στὸ Ἰσραὴλ ἀρχικά καὶ ἀργότερα σὲ χώρες τῆς Εὐρώπης καὶ τίς Ἠνωμένες Πολιτεῖες, θὰ πραγματοποιή-
σονται ὁ Μάνος Χατζιδάκις καὶ ὁ Σπύρος Σακκάς. Θὰ παρουσιάσουν τραγούδια, παλαιὰ καὶ νέα, τοῦ Χατζιδάκι, ποῦ θὰ τραγουδήσει ὁ
βαρύτονος Σακκάς, μὲ συνοδεία στὸ πιάνο ἀπὸ τὸ συνθέτη. Ἡ περιοδεῖα στὸ Ἰσραὴλ θὰ ἀρχίσει στὶς 10 Ἰανουαρίου καὶ θὰ διαρ-
κέσει ἕνα δεκαήμερον. Θὰ περιλάβει τέσσερις ἐμφανίσεις στὶς πόλεις Τέλ - Ἀβίβ, Ἱερουσαλὴμ καὶ Γιάφα (2/1)

Ἑλεύθερος Κόσμος: Μὲ τίτλο «Στὴ Σιβηρία ἀντὶ τοῦ Ἰσραὴλ» παρουσιάζει τὴ συνεργάτιδά τοῦ Ἀνατόλυ Σαράνσκυ, Ἴντα Νούντελ
ποῦ «βρίσκεται καὶ ζεῖ» στὴ Σιβηρία, μοναδικὴ γυναίκα ἀνάμεσα σὲ 200 κλέφτες καὶ δολοφόνους ποῦ ἔχουν, ὅπως καὶ αὐτὴ, κατα-
δικασθῇ σὲ καταναγκαστικὰ ἔργα. Μόνο ποῦ ἡ Ἴντα Νούντελ δὲν εἶναι δολοφόνος! Εἶχε μόνον τὴν «ἀτυχία» νὰ μὴ μπορῇ νὰ «κατα-
πιῇ» ἀδιαμαρτύρητα τίς διακρίσεις εἰς βόρος τῶν Ἑβραίων τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, καὶ νὰ μὴ μπορῇ νὰ παραδεχθῇ πῶς ἀκριβῶς,
ἐπειδὴ ἦταν Ἑβραία, ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἀνεργή, μ' ἕνα δίπλωμα μηχανικοῦ στὸ χέρι» (31/12/78)

Ἑδῶ Χαλκιδική: Στὸ λεύκωμα αὐτὸ δημοσιεύονται ἐνδιαφέρουσες ἐντυπώσεις τῆς κ. Γαλ. Παλαιολόγου ποῦ ἐπισκέφθη τὸ Τέλ -
Ἀβίβ μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ Συνεδρίου τῆς Διεθνούς Ὄμοσπονδίας Δημοσιογράφων - Συγγραφέων Τουρισμοῦ (F.I. 1.6.T).

ΓΚΟΛΝΤΑ ΜΕΪΡ

Γιά τόν ήρωισμό της καί τήν έκπληκτική ανιστόρητη τόλμη της, γιά τήν πειθώ της καί τήν απaráμιλλη διπλωματία της γραφτήκανε πολλά. Τήν είπαν «Μητέρα του 'Ισραήλ», τήν τοποθέτησαν στήν πλειάδα τών «Μεγάλων» δημιουργών του βιβλικού Κράτους. 'Ιστόρησαν πόσο τήν είχαν παραδεχτεί κι οι πολιτικοί της αντίπαλοι ακόμη, γιά τή φανατική της προσήλωση στο 'Εργατικό Κόμμα, αλλά καί γιά τό θάρρος της νά δίνει πολιτικές λύσεις, πού άντρες συνάδελφοί της θά δίσταζαν.

Ποτέ ο ελληνικός Τύπος δέν έχει γράψει τόσα πολλά μέ τό θάνατο 'Ισραηλινού ήγέτη, βιογραφικά, ψυχογραφικά, έγκωμιαστικά. Όλες, ή σχεδόν, οι ελληνικές έφημερίδες γράψανε γιά τήν ξέχωρη Γυναίκα πού ήταν τόσο άνθρωπος, γιά τόν ξέχωρο Άνθρωπο πού έτυχε νάναι γυναίκα.

Δίπλα όμως στά τόσα της χαρίσματα, τίς άρετές καί τίς δυνατότητες πού είχε σαν πολιτικός καί πού γίνονται άκόμη πιό λαμπρά μέ τήν γυναίκα τους χροιά, υπάρχει κι ή θλιβερή πτυχή τής ζωής της, άκριβώς γιατί ήταν γυναίκα. Στά νέα της χρόνια, τότε πού έδωσε τήν πιό σκληρή καί άχαρη δουλειά γιά τό 'Ισραήλ καί τήν πολιτική, ή Γκόλντα υπήρξε μιά έρωτευμένη σύζυγος, γέννησε δυό παιδιά καί προσπάθησε νά ζήσει σαν οποιαδήποτε άλλη γυναίκα. Πίστευε πως μπορούσε νά συνδυάσει τήν οικογενειακή καί τήν επαγγελματική της ζωή, αλλά απέτυχε. Γιατί τό έπαγγελματά της ήταν δεμένο στενά μέ τά 'ιδανικά της καί τήν παρέσυρε μακριά.

Άπό τά παιδικά της χρόνια μέ τά πογκρόμ τής Ρωσίας υπάρχει ένας πόλος πού έλκει, ένα 'ιδανικό, ή φλεγόμενη γι' αυτήν βάτος: Πρέπει οι Έβραίοι νά κυρίσουν στή γή τής Έπαγγελίας. Έχει πειστεί γι' αυτό καί έχει πείσει κι άλλους πολλούς μέ τούς πύρινους λόγους της, έφηβος ακόμη, στήν Άμερική, όπου έχει μεταναστεύσει μέ τούς γονείς άπό τήν Ρωσία.

Νιόπαντρη μέ τό Μωρίς Μείερσον τόν πείθει καί φεύγουν μετανάστες στήν Παλαιστίνη τό 1921. Γιά τήν Γκόλντα ή αναγέννηση του 'Ισραήλ μόνο μέ τήν κοινωνική διάρθρωση τών Κιμπούτς ήταν έφικτή. Γι αυτό καί φτάνοντας φρόντισε νά μπουν στό Κιμπούτς τής Μερχάβια. Έκεϊ δούλεψε πολύ καί προσπάθησε νά κάνει καί τό Μωρίς νά προσαρμοστεί στή σκληρή ζωή του. Παιρητήθηκε όμως γρήγορα καί σέ λίγα χρόνια μέσα μετακόμισαν στά 'Ιεροσόλυμα. Όταν άπόκτησε καί τά δυό της παιδιά αποφάσισε νά εγκαταλείψει τήν κοινωνική της προσφορά γιά ν' άφοσιωθεί στήν οικογένεια, έτσι όπως τόθελε ο άντρας της. Γιά νά τόν βοηθήσει οικονομικά άντί γιά άλλη δουλειά τότε ξενοπλένει στό σπίτι της. Άλλά ο δρόμος πούχει χαράξει τό πεπρωμένο της, κι ασφαλώς ή άμέριστη ανάγκη πούχει τό έβραϊκό στοιχείο τής Παλαιστίνης γιά ανθρώπους σαν τήν Γκόλντα τήν κάνουν μέλος του Συμβουλίου τών εργαζομένων γυναικών τής Έργατικής Όμοσπονδίας. Άπό τότε ή πολιτική της σταδιοδρομία ξεκλίχτηκε ραγδαία αλλά αντίστοιχα έσβηνε ή συζυγική της ζωή, ώσπου τελικά χώρισε μέ τό Μωρίς. Δέν έπαψε ν' αγαπάει τόν άντρα της

καί νά πονάει γιά τόν αναπόφευκτο αυτόν χωρισμό. Άλλά πιότερο υπέφερε καί δέν έπαψε νάχει τύψεις, αναγκασμένη πού ήταν νά αφήνει τά παιδιά της μόνα τους, μικρά, γιά τίς διαλέξεις, τίς περιοδείες καί τά μακρινά της ταξίδια. Σ' ένα άνώνυμο άρθρο της ή Γκόλντα έχει γράψει:

«Έχω κατασταλάξει πως ή ψυχική πάλη κι ή άπελπισία τής μάνας πού πάει στή δουλειά της δέν μπορούν νά βρουν παραλληλισμό στήν ανθρώπινη έμπειρία... αυτό τό βλέμμα του μικρού παιδιού πού ίκετεύει τή μητέρα του νά μείνει κοντά του, μπορεί νά τ' άντέξεις μόνο μέ μιά προσπάθεια υπεράνθρωπη τής θέλησης...»

Σ' αυτήν τήν υπεράνθρωπη προσπάθεια τής Γκόλντα καί στόν πόνο της γιά τά παιδιά της άς ύποκλιθούμε τώρα πού δέν είναι πιά παρά μιά θύμηση. Έτσι, έδωσε τή συμβολή της στήν δημιουργία του 'Ισραήλ κι άνοιξε τήν καρδιά της σ' όλα τά παιδιά του.

Η Γκόλντα άντεξε τήν καταπόνηση τής άρρώστιας καί τό φόβο του θανάτου γιατί ήξερε ότι ήταν άρρωστη όταν δέχτηκε τήν πρωθυπουργία τό 1969. Κι ήταν ακόμη πρωθυπουργός τό 1973 μέ τόν πόλεμο του Γιάμ Κιπούρ, όταν τό 'Ισραήλ μέ τήν άναπάντεχη έπίθεση τών Άράβων θήκε πολλές θύματα. Τότε όμως λύγισε. Δέν άντεξε όταν κι αυτήν κατηγορήσαν γιά τό χαμό τόσων παιδιών. Λίγους μήνες μετά τόν πόλεμο παραιτήθηκε.

Ήταν βαριά ή κατηγορία γιά τό θάνατό τους, όλα τά παιδιά του 'Ισραήλ ήταν δικά της παιδιά.

Έτσι όμως φαίνεται νά νιώθουν καί τά σημερινά νιάτα του 'Ισραήλ γιά τή μοναδική γυναίκα πρωθυπουργό πού πέτυχε άπόλυτα στό έργο της σέ παγκόσμια θεώρηση.

Άντί γιά έπικήδειο πάνω τό όρος του Χέρτζλ τά λόγια τούτα άκούστηκαν:

36ον Πληροφοριακόν Δελτίον δημοσιευμάτων Τύπου

ΤΟ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ ΚΑΜΠΑΝΕΛΛΗ

Τό χρονογράφημα τοῦ κ. Καμπανέλλη (στό ὁποῖο ἀναφέρεται τό κύριο ἄρθρο τοῦ παρόντος φύλλου) ἔδωσε ἀφορμή σέ πολλές διαμαρτυρίες. Μερικές ἀπ' αὐτές (τῶν κ.κ. Ἄβρ. Μόρδου, Μ. Δανόν καί Ἰασ. Φριζή) δημοσίευσαν τά «Νέα», στό φύλλο τους τῆς 2/1/1979.

Συγκεκριμένα ὁ κ. Δανόν, μεταξύ ἄλλων, ἀναφέρει: Παρακαλῶ λοιπόν, τόν ἀρθρογράφο σας νά μοῦ ἀπαντήσει μέ στοιχεῖα στίς ἐξῆς ἐρωτήσεις μου: 1) Ποιοί καί πόσοι εἶναι οἱ «Ἑβραῖοι ἁλλοδαποί» πού... «συστηματικά καί ὀργανωμένα ἀγοράζουν ἐκτάσεις στήν Κρήτη» καί, κατά τή γνώμη του, γιά ποῖο «καταχθόνιο σκοπό»; 2) Ποιές (μέ ὀνόματα καί ἀποδείξεις) εἶναι οἱ ξένες Τράπεζες πού ἐλέγχονται ἀπό διεθνῆ ἑβραϊκά οἰκονομικά κυκλώματα (δμολογουμένως ὁ ἀρθρογράφος σας διαθέτει καί... πλοῦσιο «λεξιλόγιο ὁρισμῶν»); 3) Ποιές ἀποδείξεις ἔχει ὅτι «ὁ διεθνῆς Σιωνισμός ἐπηρεάζει κυβερνητικούς θαλάμους καί θέσεις κλειδιά τῆς κρατικῆς μηχανῆς»; 4) Ποιές εἶναι οἱ «κακές γλῶσσες πού λένε ὅτι ὑπάρχει στήν Ἑλλάδα ἑβραϊκή «πέμπτη φάλαγγ»;

Οἱ Ναζί ἐλεύθεροι!

Μέ τόν τίτλο αὐτό ἡ «Ἐλευθεροτυπία» (16/1) δημοσιεύει τό παρακάτω κύριο σχόλιο:

«Στίς 31.12.1979 ἐκπνέει ἡ προθεσμία γιά τή δίωξη καί τόν κολασμό τῶν ναζιστῶν. Καί ἀπό τήν 1.1.1980 ἐπέρχεται παραγραφή. Παραγραφή γιά ὅλα ἐκεῖνα τά ἐγκλήματα, μπροστά στά ὁποῖα περιδεῖς ἡ Ἀνθρωπότητα ἔκλεισε ἀπό ἴλιγγο καί σκοτοδίνη τά μάτια καί μπροστά στά ὁποῖα πελιδνῇ ἡ Ἱστορία ἔσκυψε ντροπισμένη τό κεφάλι! Παραγραφή γιά ὅλη ἐκείνη τή φρικώδη ἐφευρετικότητα τῶν βρυκολάκων τοῦ Ἀουσβιτς καί τοῦ Νταχάου! Παραγραφή γιά τούς σφαγεῖς 12 ἐκατομμυρίων παιδιῶν, γιά τούς δημίους ἐκατομμυρίων ψυχῶν, γιά τούς ξεθεμελιωτές τῆς Εὐρώπης καί γιά τούς ἐμπρηστές τῆς οἰκουμένης...

Ὅταν ἡ νεοπαγῆς ὁμοσπονδιακή δημοκρατία τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, κατά τό 1949, διερμηνεύοντας τό «συμμαχικό πνεῦμα», ἀλλά καί τή «συμμαχική θέληση», θέσπιζε τήν τριακονταετή παραγραφή τῶν ἐγκλημάτων τῶν ναζιστῶν, γενική ἦταν ἡ ἐντύπωση ὅτι ὁ χρόνος αὐτός ἔφθανε καί περίσσευε γιά νά ἐπισημανθοῦν, συλληφθοῦν, δικαστοῦν καί τιμωρηθοῦν οἱ ναζίστες - ἐγκληματίες πολέμου. Ἄλλωστε δταν, στό 1949, θεσπιζόταν ἡ 30ετής παραγραφή ἥδη εἶχαν συλληφθεῖ καί παρεπεμφθεῖ 35.000 περίπου ναζίστες καί ἡ «αἰσιοδοξία» τῆς 30ετίας ἦταν δικαιολογημένη. Στά τριάντα, ὅμως, χρόνια πού διέρρευσαν πίστηκαν καί δικάστηκαν μόνο 10.000 περίπου ναζίστες!...

Σύμφωνα μέ στοιχεῖα τῶν συμμαχικῶν ὑπηρεσιῶν καί τῶν διεθνῶν ἀντιναζιστικῶν ὀργανώσεων, ὑπάρχουν αὐτή τή στιγμή ἀνά τόν κόσμο - ζωντανοί - γύρω στίς 150.000 ναζίστες, οἱ ὁποῖοι ἀναμένουν τήν παραγραφή γιά νά ξαναφανοῦν στό προσκήνιο. Κι ἂν ἡ Ὁμοσπονδιακή Βουλή, τόν ἐρχόμενο Ἀπρίλη, ἐπικυρώσει τήν ἀπόφαση γιά τήν παραγραφή, εἶναι βέβαιο ὅτι κάπου... ἕκα μεραρχίες ναζίστες θά ἐγκαταλείψουν τά κρησφύγετα καί τίς μεταμφιέσεις καί τά ψευδώνυμά τους καί θά εἰσβάλουν σέ μία Γερμανία, στήν ὁποία ἥδη ἔχει τεθεῖ σέ δεινὴ δοκιμασία ἡ δημοκρατία διά τῆς «ἐννόμου βίας».

Τό πρόβλημα δέν εἶναι γερμανικό. Τό πρόβλημα εἶναι πανευρωπαϊκό. Εἶναι γνωστή, ἄλλωστε, ἡ ἐπιρροή - φανερό καί κρυφὴ - πού ἀσκοῦν οἱ κρυπτόμενοι ναζίστες σέ τεράστια βιομηχανικά συγκροτήματα τῆς Ἡπείρου καί σέ χιλιάδες - λιγότερο ἢ περισσότερο γνωστές - προσωπικότητες τοῦ δημοσίου δικαιοκρατοῦ βίου. Ἡ Εὐρώπη ὀφείλει νά ἀντιδράσει. Ἡ Γαλλία, ἡ Βρεταννία, ἡ Ὁλλανδία, τό Βέλγιο, ἡ Δανία, ἡ Νορβηγία, ἡ Αὐστρία, ἡ Γιουγκοσλαβία, ἡ Ἑλλάδα, ἡ Τσεχοσλοβακία, ἡ Πολωνία, ἡ Οὐγγαρία, ἡ Ρουμανία, ἡ ΕΣΣΔ, τό Ἰσραήλ - καί κάθε χώρα ἡ ἐθνότητα πού δοκίμασε τή ναζιστική μπότα - ὀφείλει νά ὑπενθυμίσει στή Βόννη ὅτι πρῶτα τήν ἴδια θά κατασπαράξουν οἱ 150.000 λύκοι πού καρτεροῦν ἐπὶ 35 χρόνια τήν... 31.12.1979...

1. ΠΕΡΙ ΕΒΡΑΙΩΝ

Βραδυνή: Μέ τίτλον «Οἱ μαρξιστές τῆς Αἰθιοπίας ξεκληρίζουν Ἑβραίους» γράφει ὅτι «Οἱ Μαρξισταί τῆς Αἰθιοπίας, ἐκτός ἀπό τούς Σομαλοῦς καί τούς κατοίκους τῆς Ἐρυθραίας, ἐξοντώνουν ἐπίσης συστηματικῶς καί τούς Ἑβραίους τῆς ἀφρικανικῆς αὐτῆς χώρας. Χθές, στό Τέλ Ἀβιβ, ἐκπρόσωποι τῆς ἑβραϊκῆς κοινότητος Αἰθιοπίας, κατήγγειλαν ὅτι πολλές ἐκατοντάδες ὁμοθρήσκων τους, τῶν ἀποκαλούμενων «φαλάτσας» ἐσφάγησαν ἀπό τά στρατεύματα τοῦ Μεγκίστου. Συνολικῶς ἡ ἑβραϊκή αὐτή κοινότης ἀριθμοῦσε μέχρι τό 1973 30.000 μέλη. Σήμερα εἶναι ἀγνωστο πόσοι ἐπιζοῦν» (3/1).

Ἑστία: Σέ ἄρθρον ὁ Καθηγητής κ. Θησ. Τζαννετάς μέ τίτλον «Ἑλληνισμός καί Ἀραβικός Κόσμος» ἀναφερόμενος στίς χώρες τῆς Ἀνατ. Μεσογείου γράφει, μεταξύ ἄλλων: «Διεΐσδυσις εἰς τὰς χώρας ταύτας καί ἐπίδρασις τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι φαινόμενα ἰδιαιτέρως ἀξιοσημείωτα εἰς τούς Ἑβραίους τῆς Διασποράς. Τούτων αἱ ἀποικίσεις ἔσχον εὐρείαν ἀνάπτυξιν εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου κατὰ τούς Ἑλληνιστικούς Χρόνους, ἀφοῦ οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ἀλεξανδρείας ἔφθασαν, κατὰ τόν 1ον αἰῶνα μ.Χ. νά ἀποτελοῦν τό τρίτον τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς πολυανθρώπου αὐτῆς ἑλληνικῆς πόλεως. Παράλληλως, ὅμως, συνέβη κατὰ τούς χρόνους ἐκείνους τό κατ' ἀρχήν παράδοξον, ὅτι, χάριν ἀκριβῶς τῶν Ἑβραίων τῆς Αἰγύπτου οἱ ὁποῖοι ὠμίλουν τήν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καί δέν κατενόουν πλέον τήν ἑβραϊκὴν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, μετεφράσθη αὐτή εἰς τήν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Οὕτως ἐπαρμολογήθη ἡ περιώνυμος μετάφρασις τῶν ἐβδόμηκοντα, ἡ ὁποία ἐθεράπευσεν ἀρχικῶς αὐτήν τήν σπουδαίαν βεβαίως, ἀλλ' ἐπὶ μέρους ἀνάγκην λίαν ἐπιτυχῶς καθιερωμένην δέ, ἔπειτα, ἡ μετάφρασις αὐτῆς ὀχι μόνον διὰ τούς ἑλληνοφώνους Ἑβραίους, ἀλλ' ἐπίσης διὰ τούς Ἑλλήνας καί τούς ἑλληνίζοντας τῶν χρόνων ἐκείνων, σήμερον δέ διεθνῶς χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τούς ἑλληνομαθεῖς πιστοῦς τοῦ Χριστοῦ καί τούς μελετητάς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης» (5/1).

Ἀθηναῖος (The Athenian): Στήν ἀγγλόφωνη αὐτῇ μηνιαία ἐκδοσί περιέχονται εἰκονογραφημένα ἄρθρα γιά τό Ἑβραϊκό Μουσεῖο τῶν Ἀθηνῶν τῆς κ. Ant. Moses καί γιά τούς Σεφαραντί Ἑβραίους τῆς Θ/νίκης τοῦ κ. Β. Παπακοσμᾶ (Ἰανουάριος).

«Οἱ γιοὶ τῆς ὀρθώνονται, εὐτυχισμένη νά τὴν ἀνακηρύξουν:

Πολλὲς γυναῖκες στάθηκαν γενναῖες
Ἀπ' ὅλες ἀνώτερη σύ ἦσουν
Ψέμα εἶν' ἡ Χάρη καὶ ματαιότητα ἡ Ὀμορφιά
Ἡ Γυναίκα πού ὑπακοῦει στὸν Αἰώνιο
Ἄξια ἐπαίνων μόνο αὐτὴ εἶναι
Τιμῆστε τὴν γιὰ τὸν καρπὸ τῶν μόχθων τῆς
Καὶ μπρὸς στὶς Πύλες τ' Οὐρανοῦ γιὰ τὸν Κριτὴ τῆς
Ἑγκώμιο θάνα τα ἔργα τῆς». (Παροιμίες Κεφ 31 στ. 24 – 31)

Τὰ λόγια αὐτά λές καὶ γράφτηκαν γι' Αὐτὴν, χιλιάδες χρόνια πρὶν, στὴ Βίβλο .

POZA ASEP

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΤΗΣ ΓΚ. ΜΕΪΡ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Τὸ Σάββατο 13 Ἰανουαρίου 1979 στὸ Κοινοτικὸ Κέντρο τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Ἀθηνῶν ἔγινε τὸ μνημόσυνο τῆς Γκόλντας Μεΐρ.

Στὶς 5.30 μ.μ. τελέσθηκε τὸ θρησκευτικὸ μνημόσυνο στὴ Συναγωγή καὶ στὶς 7 μ.μ. στὸ Κοινοτικὸ Κέντρο, μαζεύτηκε ἕνα πλῆθος κόσμου γιὰ νά δώσει τὸν ὕστατο φόρο τιμῆς στὴν ἐκλιπούσα. Ὁ κ. Ἑρρίκος Λεβῆς, πρόεδρος τοῦ Κοινοτικοῦ Κέντρου παρουσίασε τὸν πρέσβη κ. Nissim Yaish, ὁ ὁποῖος μίλησε γιὰ λίγο γιὰ τὴ Γκόλντα Μεΐρ. Στὴ συνέχεια ὁ κ. Λεβῆς παρουσίασε τὸν κ. Νικόλαο Σταθάκη, πρόεδρο τοῦ Συνδέσμου «Ἑλλάς – Ἰσραήλ», ὁ ὁποῖος μέ συγκίνηση μίλησε γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τῆς ἐκλιπούσας, πού ἦταν ἀφιερωμένο στὸ Ἰσραήλ. Ἀναφέρθηκε μάλιστα στὴ συνάντηση πού ὁ ἴδιος εἶχε μαζί της σ' ἕνα ταξίδι του στὸ Ἰσραήλ καὶ πού πολὺ τὸν ἐπηρέασε.

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

Μηνιαῖον ὄργανον τοῦ Κεντρικοῦ Ἰσραηλικοῦ
Συμβουλίου τῆς Ἑλλάδος
Γραφεῖα: Πειραιῶς 46, Ἀθήναι (106) - Τηλέφ.
52.29.153

Ἱπεύθυνος συμφώνως τῷ νόμῳ: Ὁ Πρόεδρος
τοῦ ΚΙΣ Ἰωσήφ Λόβιγγερ (Πειραιῶς
46 – Ἀθήναι)

Ἐπιμέλεια ἐκδόσεως: Νίκος Τσαπίδης, μέλος
τῆς Ἐνώσεως Συντακτῶν Περιοδικοῦ Τύπου.

Ἱπεύθυνος φωτοσυνθέσεως: Κατσαούνης
ΕΠΕ, Σπ. Δοντᾶ 10, Ἀθήναι

ΤΕΥΧΟΣ 16 • ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1979 — ΣΕΒΑΤ 5739

ΣΙΩΝΙΣΜΟΣ:

Μιά μορφή εἰρήνευσης

Παρόλο ὅτι οἱ συνθήκες πολὺ συχνά τὸν τοποθέτησαν σὲ μιὰ ἀμυντικὴ θέση ἀπὸ τὶς πηγές του, τὴν ἱστορία του καὶ τοὺς σκοποὺς του, ὁ Σιωνισμός παραμένει μιὰ κίνηση σύγχρονη, ἐπαναστατικὴ καὶ εἰρηνοποιός.

Ὁ Σιωνισμός εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς ἑδρες τοῦ πολυεδρικοῦ Ἑβραϊσμοῦ. Ἔτσι καθορίζεται σάν μιὰ κίνηση ἐθνικῆς ἀπελευθέρωσης, πού ἀποβλέπει στὸ νά ἀποκαταστήσει τὴν ἐπιστροφή στὴ Σιών μέ εἰρηνικά μέσα καὶ μέ δημιουργικούς τρόπους, προβάλλοντας συγχρόνως τὴν πνευματικὴ ὄψη τῆς τύχης τοῦ ἐβραϊκοῦ λαοῦ.

Ἡ ἀβέβαιη θέση τοῦ ἐβραϊκοῦ λαοῦ διὰ μέσου τῶν αἰώνων, τοποθετημένου ἀπὸ κάποια ἰδιότητα τῆς τύχης στὸ σταυροδρόμι μιᾶς ταραγμένης ἀνθρωπότητας καὶ πάντοτε περιτριγυρισμένου ἀπὸ ἐχθρικούς γείτονες, ἀρκεῖ αὐτὴ μόνη τῆς γιὰ νά ἐξηγήσει αὐτὲς τὶς εἰρηνικὲς προθέσεις.

Τὰ μικρὰ ἔθνη σπάνια μποροῦν νά ἐπιζήσουν ἐάν πρέπει ν' ἀντιμετωπίζουν συνεχῶς πολέμους. Παράδοξα, ἀπὸ τὸ Θεὸ τῶν Ὀπλων τοῦ Ἰσραήλ ἦρθε τὸ βασικὸ δόγμα, πού εἶναι αὐτὸ τοῦ Σιωνισμοῦ «Ὅχι μέ τὴ δύναμη οὔτε μέ τὴν ἐξουσία ἀλλὰ μέ τὸ πνεῦμα Μου».

Ἡ ἀρχή

Καί ὅμως, ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων, ὁ ἐβραϊκὸς λαὸς ἀγκιστρώθηκε σταθερά, ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἀρχή ὅτι γιὰ νά ἐπιζήσει ἕνας λαός, ἀκόμα καὶ στίς χειρότερες ἀντιξοότητες, δέν πρέπει ν' ἀφεθεῖ νά καταβληθεῖ, ἀλλὰ νά ἀντισταθεῖ καὶ ν' ἀπαντήσει. Σ' αὐτόν τὸ μακρὺ ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐπιβίωσή του, τὸ Ἰσραήλ ἔχασε πολλὲς μάχες ἀλλὰ ὄχι αὐτόν τὸν ἴδιο τὸν πόλεμο.

Φαίνεται ὅτι πρέπει μέσα σ' αὐτὸ τὸ περιεχόμενο νά τοποθετηθοῦν οἱ πέντε Ἰσραηλο – ἀραβικοὶ πόλεμοι. Παρόλη τὴν πρόσκαιρη εὐφορία δέν φαίνεται ὅτι πρέπει ν' ἀποκλεισθεῖ κάθε πιθανότητα νά χυθεῖ αἷμα.

Ἰσχυρίζονται καμμιά φορά ὅτι ὅλες οἱ συμφορές τοῦ Σιωνισμοῦ προέρχονται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι οἱ πρῶτοι ἀρχηγοὶ ἦσαν ἀνίκανοι νά προβλέψουν τὴν ἔκταση τῆς ἀραβικῆς ἀντίστασης. Τοὺς κατηγοροῦν πού δέν κατάλαβαν ὅτι αὐτὴ ἡ ἀντίσταση ἦταν μέρος τῶν στοιχείων ἐναντίον τοῦ Σιωνισμοῦ. Προσθέτουν ὅτι οἱ «πατέρες» τῆς κίνησης εἶχαν ὑπο - εκτιμήσει τὴν ἀριθμητικὴ σπουδαιότητα τοῦ αὐτόχθονος πληθυσμοῦ πού ζοῦσε στὴν Παλαιστίνη καὶ πού εἶχε ὑποχρεθεῖ ν' ἀντισταθεῖ μέ ὅλα τὰ δυνατά μέσα σ' αὐτὸ πού θεωροῦσε σάν μιὰ ἀνάκτηση τῆς χαμένης κυριαρχίας.

Αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα δέν εὐσταθεῖ. Ἀπὸ τὸ 1882, ὅταν ἐγκαταστάθηκε τὸ πρῶτο μεγάλο κύμα μεταναστῶν, ἀρχισαν νά ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸ πρόβλημα τῆς ἐβραιο – ἀραβικῆς συνύπαρξης. Τὸ 1891, ὁ φιλόσοφος Ἀχάντ Χαχάμ, αὐτὸς ὁ ἴδιος προειδοποιοῦσε τοὺς σιωνιστὲς ἀρχηγούς.

Ὁ πολὺ γνωστὸς παιδαγωγὸς Υ. Ἐπστάιν τὸ 1905 πίεζε τὸ Γισούβ (ὅπως ὀνομάσθηκε ἡ Παλαιστίνη) νά προσέ-

χει και να μην ξυπνήσει («τό άποκοιμισμένο λιοντάρι»). Πρότεινε οι έγκαταστάσεις του πληθυσμού να γίνονται σε όρεινα και λίγο - κατοικημένα μέρη. Επίσης ο Χέρτσλ άπειχε από τό να είναι ένας άπλοικός πολιτικός άνδρας ζώντας στην αúταπάτη ότι «ή Γή του 'Ισραήλ ήταν μία γή χωρίς λαό, περιμένοντας ένα λαό χωρίς γή». Άκριβώς γιατί είχε συνείδηση αυτού του προβλήματος, πρότεινε ένα πολιτικό Σιωνισμό.

Μεταξύ δύο πολέμων

Άπό τό 1919, τό άραβικό έθνικιστικό κίνημα προόδευσε πολύ. 'Ο Δρ. Βάϊσμαν έκαμε ό,τι καλύτερο μπορούσε για να φτάσει σ' ένα modus vivendi (τρόπο ζωής) μέ τόν Έμíρη Φεϋζάλ, τόν άντιπρόσωπο του άραβικού κόσμου πού «ζυγνούσε». Έάν δέν συνέβαιναν έξωτερικά γεγονότα, ή συμφωνία θά μπορούσε ίσως να πραγματοποιηθεί.

Στά χρόνια πού άκολούθησαν, τότε πού ή άραβική αντίσταση έπαίρνε έπικίνδυνες διαστάσεις, ό Δρ. Βάϊσμαν συνέχισε να έφαρμόζει συμφιλιωτική και εíρηνική πολιτική μέ τούς Άραβες. Τό 1931, ήταν μάλιστα έτοιμος να έγκαταλείψει τήν πιθανότητα ίδρύσεως ενός έβραϊκού κράτους. Άντιμετώπιζε, για να σώσει τήν εíρηνή, τή δυνατότητα δημιουργίας ενός κράτους δι - εθνικού. 'Ο Δρ. Μάγκνες και ό όπαδοί του Brith Shalom έπέμεναν να θέλουν να έκμεταλλευθούν τήν ευκαιρία μιάς έβραιο - άραβικής εíρηνης. Ήσαν έτοιμοι να πληρώσουν γι' αυτό μία υπέρογκη τιμή: να θεωρηθούν οι Έβραίοι τής Παλαιστίνης, πού ήσαν τό 40%, σαν μειονότητα, αλλά τίποτα δέν έγινε.

'Ο Μπέν Γκουριόν, ξεκινώντας από τίς μαρξιστικές του άρχες, προσπάησε και αυτός να φτάσει σε μία συμφωνία μέ τούς Άραβες. Οι εργατικοί σιωνιστές έπρεπε, κατά τή γνώμη του, να είναι άλληλέγγυοι μέ τούς εργατικούς Άραβες και να τούς βοηθήσουν ν' άποτινάξουν τόν ζυγό τής έκμετάλλευσής από τόν άφέντη (ιδιοκτήτη τής γής). Όλες οι προσπάθειες πού έγιναν σ' αυτή τήν κατεύθυνση κατέληξαν στην άπογοήτευση και τήν άποτυχία. Όταν οι συνομιλίες έφτασαν σε άδιέξοδο, πείστηκε ό Μπέν Γκουριόν να παραδεχτεί ότι δέν έμενε στους σιωνιστές παρά μόνο μία δυνατότητα: να είναι έτοιμοι για μία στρατιωτική έπίδειξη, χωρίς να άπευθύνουν έκκληση σε κανένα.

'Ο Ζαμποτίνσκυ

Παράδοξα ό Ζαμποτίνσκυ (ένας από τούς μαχητικούς σιωνιστές, πού δέν δεχόταν συμβιβασμούς) απέδειξε τό ρεαλισμό.

Οί προτάσεις, πού γνωστοποίησε από τό 1921, βασίζονταν σ' αυτό πού όνόμαζε («σιδερένιο τείχος»). Διαβεβαίωσε ότι, εάν υπήρχε στην Παλαιστίνη μία έβραϊκή πλειονότητα έπαρκής και άρκετά δυνατή για να άμυνθεί σε κάθε άπόπειρα ανάκτησης τής χαμένης κυριότητας, οι Άραβες θά συμφιλιώνονταν μέ τή σιωνιστική λύση έπειδή ήταν δίκαιο να έχουν οι Έβραίοι τουλάχιστον ένα δικό τους κράτος. Έφόσον οι Άραβες είχαν τήν κυριαρχία πάνω σε άρκετά άλλα ανεξάρτητα Κράτη, δέν θά ήταν μεγάλο κακό, εάν στην Παλαιστίνη ήταν μία προστατευόμενη μειονότητα. Τή θέση τους θά ζήλευαν ασφαλώς όλες οι μειονότητες του κόσμου, γιατί αυτοί θά άπολάμβαναν τά ίδια δικαιώματα και τήν ίδια έλευθερία τής πλειονότητας. Μέ μία μόνη εξαίρεση, αδύνατο να παραδεχθούν τή σιωνιστική βάση του Κράτους. «Τό σιδερένιο τείχος» θά ήταν έτσι άπρόσβλητο και θά βασιλευε ή εíρηνή.

Τά αίτια ενός ανταγωνισμού

'Ο Άχάντ Χαχάμ πίστευε ότι μία τέτοια ριζική λύση θά επέφερε (στην έφαρμογή της) πολλούς κινδύνους βίας.

Δέν μπορούσε να δικαιολογηθεί ή δημιουργία του Κράτους, εάν τό βάριανε στην συνείδησή του ότι χύθηκε έστω και μία σταγόνα άραβικό αίμα. Πρέπει να θυμίσουμε ότι ό Άχάντ Χαχάμ ενδιαφερόταν περισσότερο να λύσει «τήν άπόγνωση του έβραϊσμού» παρά «τήν άπόγνωση των Έβραίων».

Οι κυριότερες αιτίες τής Ισραήλο - άραβικής σύγκρουσης βρίσκονται στην έλλειψη έπαιροής του μετριοπαθούς άραβικού στρατοπέδου. Στο πέρασμα των χρόνων, μέσα στο αίμα πού χύθηκε, μερικές μετριοπαθείς άραβικές φατρίες έδήλωσαν ότι είναι έτοιμες για μία συμφιλίωση μέ τό Σιωνισμό και μία έντιμη εξέταση των έβραιο - άραβικών σχέσεων για να βρεθεί μία φόρμουλα συνύπαρξης.

Άλλά ή φωνή τους πάντα πνιγόταν μέσα στις κραυγές του μίσους. Κάτω από τή δύναμη τής βρετανικής Έντολής (1922 - 1948) χιλιάδες όπαδοί τής μετριοπαθείας δολοφονήθηκαν από τούς «άδελφούς» τους εξτρεμιστές. Στίς έσωτερικές διαμάχες, ό φανατικό όπαδοί του διάσημου Μουφτí τής Ίερουσαλήμ τελείωναν πάντοτε σαν νικητές.

'Η εíρηνή μέ τόν «άπιστο» δέν θά παραιτιόταν. 'Ο μουσουλμανικός κόσμος δέν πείθεται στην παρουσία, στους κόλπους του, «ξένων» στοιχείων, Έβραίων, Άσσυρίων, Μαρωνιτών, Κούρδων ή άλλων, εκτός αν αυτοί οι τελευταίοι δέχονται τήν ίσλαμική άνωτερότητα και τό καθεστώς του «πολίτη δευτέρας κατηγορίας».

'Η εíρηνική συνεργασία τής περίφημης χρυσής Ισπανικής έποχής μεταξύ των Έβραίων και των Άράβων, πού συχνά αναφέρεται σαν παράδειγμα, είναι μία είκονογράφηση αυτής τής καταστάσεως πραγμάτων. Καμιά «ξένη» κυριαρχία δέν είναι παραδεκτή, υπό όποιάζποτε μορφή. Εκεί είναι ή πηγή τής μέχρι σήμερα Ισραήλο - άραβικής σύγκρουσης και έτσι μεταφράζεται στην περίφημη φόρμουλα των «όχι του Χαρτόου»: «όχι στην άναγνωση του Κράτους του 'Ισραήλ, όχι στην εíρηνή και όχι στίς διαπραγματεύσεις πού θά μπορούσαν να όδηγήσουν σ' αυτήν».

Δέν θά πρέπει όμως να πιστεύουμε ότι ή εíρηνή δέν θά έδραιωθεί ποτέ στη Μέση Άνατολή. Τά πράγματα αλλάζουν. Άλλά αυτό σημαίνει ότι πρέπει να μελετηθούν οι κατάλληλοι όροι πού θά όδηγήσουν στην άλλαγή. 'Η εíρηνή είναι ένα χαρακτηριστικό στοιχείο, ένα άναπόσπαστο μέρος τής Δημοκρατίας. Κανείς δέν δίνει άξία στην εíρηνή αν δέν έχει πειστεί για τήν άξία των δημοκρατικών άρχων. 'Η δικτατορία δέν δίνει καμιά αντικειμενική άξία στην εíρηνή. 'Ο Μουσσολίνι ήταν ένα τυπικό παράδειγμα. Ίσχυριζόταν: «ό πόλεμος είναι στόν άνθρωπο ό,τι ή μητρότητα στη γυναίκα», αφήνοντας έτσι να έννοηθεί ότι τό φαινόμενο ήταν όχι μόνο φυσικό, αλλά και άξίεπαίνο. 'Ο εíρηνισμός δέν μαθαίνεται μέσα σε μία μέρα. Άν δέν κατανοήσουμε τίς ανθρώπινες άξίες, ή σύγκρουση δέν θά βρει ποτέ τή λύση της.

Οι ευκαιρίες εíρηνης

Και όμως δέν άπελπιζόμαστε. 'Η ιστορία δέν εξελίσσεται σε ευθεία γραμμή, αλλά μέ διαδοχικές μεταβολές. 'Η τεχνολογία έχει τήν τάση να διαδίνει πιο γρήγορα τήν εκπαίδευση μέ τά μέσα ένημερώσεως. Τό κάνει μέ ένα ρυθμό μόλις άντιληπτό. 'Η άνθρωπότητα δέν μπορεί να σταματήσει στη μέση του δρόμου, έχει μπει στο δρόμο τής πνευματικής άνάπτυξης. 'Η εíρηνή είναι άναπόφευκτη, ασφαλώς, αλλά για να μπορέσει να διατηρηθεί πρέπει ακόμα να είναι δίκαιη και σωστή.

ΓΙΩΣΕΦ ΝΕΒΑΔΑ

בית הבנסת

‘Η Συναγωγή

Σέ κάποιο Μιντράς αναφέρεται ότι μετά την κατασκευή της σκηνής του μαρτυρίου στην Ξερημο, ο Μωϋσής, διατάχθηκε να διδάξει τους ‘Ισραηλίτες και να τονίσει σ’ αυτούς τη σημασία της εγκαθιδρύσεως ομάδων μελέτης σέ κάθε Συναγωγή. Αútές οι ομάδες μελέτης θά είναι ταγμένες στην διαπαιδαγώγηση του λαού, πάνω στίς άρχές του ‘Ιουδαϊσμού.

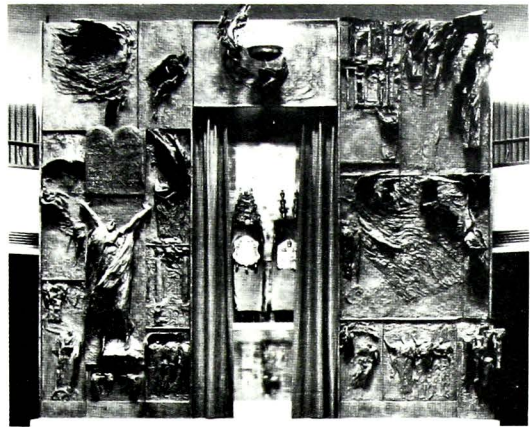
‘Ασφαλώς, αυτό τό Μιντράς δέν μπορεί νά ληφθεί σοβαρά υπόψη σάν μιά μαρτυρία ότι ό Θεσμός της Συναγωγής, όπως τήν γνωρίζουμε σήμερα, χρονολογείται από τήν πανάρχαια εποχή του Μωϋσέως. Σίγουρα, αυτό πού τό παραπάνω Μιντράς θέλει νά μās τονίσει είναι ότι, όπως ό ‘Ιουδαϊσμός είναι κάτι παραπάνω από αυτό πού υποδηλώνει ή λέξη Θρησκεία, έτσι και ή Συναγωγή πρέπει νά είναι κάτι παραπάνω από ένας απλός χώρος προσευχής. ‘Ότι, όπως ό ‘Ιουδαϊσμός ένυπάρχει και άφορά όλους τούς τομείς και τίς έκδηλώσεις της ζωής, είτε αυτές είναι θρησκευτικές, οικονομικές ή κοινωνικές, έτσι και προορισμός της Συναγωγής είναι νά γίνει αυτό τουτό τό σπίτι του ‘Εβραίου.

Η Συναγωγή δέν άποτελεί μόνο τό υπόβαθρο επί του οποίου στηρίζεται ή θρησκευτική μας ζωή, τόν τόπο συναθροίσεως γιά τόν πνευματικό μας έμπλουτισμό και τήν ψυχή ή μας ανάταση, αλλά, πρωτίστως, είναι ένα **Σχολείο**, ένα ‘Αληθινό φροντιστήριο γιά τή μόρφωση του λαού επί του ‘Ιουδαϊσμού και γιά τόν τρόπον της ζωής μας.

‘Αν και ό Θεσμός της Συναγωγής, έτσι όπως τόν γνωρίζουμε, μορφοποιήθηκε στή βαβυλωνιακή έξορία, σύμφωνα μέ τήν παράδοση, όπως προαναφέραμε, οι ρίζες της θά πρέπει νά αναζητηθούν πολύ βαθύτερα μέσα στό χρόνο.

Στούς Ψαλμούς, ή συγγραφή των οποίων άποδίδεται στον Προφήτακτα Δαυίδ, στό κεφάλαιο 74:8 συναντάμε τήν έκφραση: **Moade - El**, ή οποία, όρισμένοι σχολιαστές υποστηρίζουν, ότι αναφέρεται στίς τότε υπάρχουσες ‘Ιερές λατρείας ή «προσευχής». ‘Ο Aquila, στην ελληνική μετάφραση της Βίβλου, άποδίδει αυτήν τήν έκφραση, κυριολεκτικά, σάν «τόποι συναθροίσεως».

Πράγματι, και στή μεταγενέστερη ελληνική μετάφραση της Βίβλου των ‘Εβδομήκοντα, ή λέξη **edah** πού σημαίνει «κοινότητα», «συνάθροιση ατόμων», και πού άποτελεί μία γραμματική παραλλαγή της λέξεως **moade**, μεταφράζεται συνήθως ως Συναγωγή. ‘Εξ άλλου ή αντίστοιχη άραμαϊκή

Τό από όρείχαλκο «‘Εχάλ - ‘Ακόδες» μέ βιβλικές παραστάσεις, μās σύγχρονης άμερικανικής Συναγωγής.

λέξη του δρου **edah** είναι **Κ’ nishta**, έξού και ό τόπος συναθροίσεως των ατόμων ονομάζεται **be - k’ nishta**, (οίκος συναθροίσεως). ‘Από εδώ αναπτύχθηκε και ή αντίστοιχη έβραϊκή ονομασία **Bet Hakeneset**, μέ τήν οποία άποκαλούμε, μέχρι και σήμερα, τή Συναγωγή. Είναι εύνόητον, φυσικά, πώς ό όρος **Bet Hakeneset** δέν συναντάται πουθενά στην Βίβλο. ‘Εκεί, συναντάμε μόνο όρισμένες έκφράσεις (π.χ. **Moade - El**) πού ύπονοούν κάτι σάν τή Συναγωγή.

Μιά παρόμοια έκφραση χρησιμοποιεί και ό Προφήτης ‘Ιερემίας όταν όμιλεί γιά τό **Bet Haam**, τόν οίκο του λαού. Καί αυτή ή έκφραση, ύποστηρίζεται, ότι άφορά τούς δημόσιους έκείνους χώρους συναθροίσεως του λαού γιά νά άκούσει τά παραγγέλματα των Προφητών.

‘Ενας άρχαίος Θεσμός

Οι παραπάνω λίγες αναφορές από τή Βίβλο άρκούν γιά νά μās υποδηλώσουν ότι, από τό ξεκίνημα του έβραϊκού λαού πού υπήρχαν οι πρόδρομοι της σημερινής Συναγωγής, ή οποία μέ τήν πάροδο του χρόνου και έξαιτίας των νέων συνθηκών πού παρουσιάσθηκαν στην πορεία της ζωής του λαού, (δηλ. βαβυλωνιακή έξορία, καταστροφή πρώτου και δεύτερου Ναού, κλπ), κατέστη ό κεντρικός πυρήνας γύρω από τόν οποίο αναπτύχθηκε ή έν γενεί θρησκευτική και κοινωνική ζωή του λαού. ‘Αρχαίοι ιστορικοί, όπως ό ‘Ιώσηπος και ό Φίλωνας, μās όμιλούν πρό δεκαεννιά, περίπου, αιώνων γιά τή Συναγωγή σάν ένα ‘Ιδρυμα, οι ρίζες του οποίου άνάγονται στην άρχαιότητα.

Στή Βαβυλωνία

Γιά νά καταλάβουμε σαφέστερα τήν άνάπτυξη και εξέλιξη της Συναγωγής, υπό τή σημερινή μορφή της, είναι άπαραίτητο νά αναφερθούμε σέ μιά ιστορική εποχή. Τό έτος 586 π.Χ. όταν τό νότιο Βασίλειο του ‘Ιούδα δέχθηκε τήν είσβολή των Βαβυλωνίων, ένα μεγάλο τμήμα του λαού οδηγήθηκε στην έξορία - τή γνωστή βαβυλωνιακή έξορία.

Οι έξόριστοι ‘Ιουδαίοι μετέφεραν μαζί τους τήν Τορά. Μεταξύ τους συγκαταλέγοντο και όρισμένοι Προφύτες, όπως ό ‘Ιεζεκιέλ, οι οποίοι άντιλήφθηκαν πώς ή έθνική έβραϊκή λογοτεχνία, ή Τορά, γραμμένη στην έθνική γλώσσα, τήν έβραϊκή, άποτελούσε γι’ αυτούς τό μοναδικό σύ-

σιαστικό δεσμό με το ένδοξο έθνικό παρελθόν και τό μοναδικό στήριγμα γιά τό μέλλον.

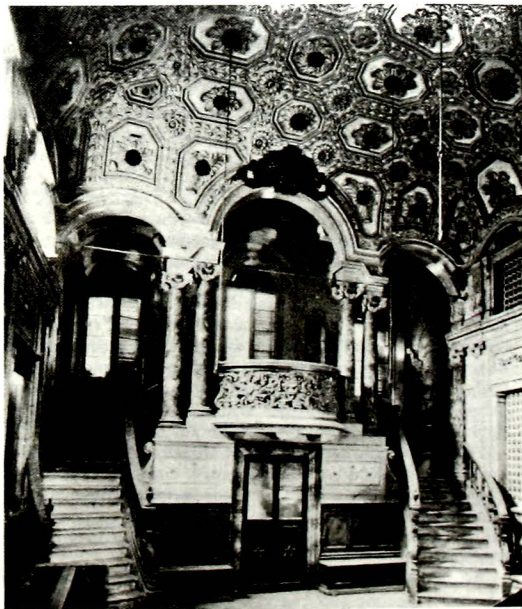
Έχει υποστηριχθεῖ ὅτι οἱ ἐπανελημμένες ἀναφορές περὶ τῶν συναθροίσεων τῶν πρεσβυτέρων μετὰ τοῦ 'Ιεζεκίελ, γιά τίς ὁποῖες γίνεται μνεία στό ὁμώνυμο βιβλίο τοῦ τελευταίου (8:1, 20:1, κλπ), δύνανται νά θεωρηθοῦν σάν τή ἀπαρχή τοῦ δεσμοῦ τῆς Συναγωγῆς. Περισσότερο συγκεκριμένη, ὅμως, ἀπόδειξη περὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς Συναγωγῆς αὐτή τήν ἐποχή εἶναι ἡ ἀναφορά περὶ «**μικροῦ ἁγιαστηρίου**», πού διαβάζουμε στό ἐνδέκατο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου τοῦ 'Ιεζεκίελ: «Οὕτω λέγει Κύριος ὁ Θεός· Ἄν καί ἀπέρριψα αὐτούς μακράν μεταξύ τῶν ἐθνῶν, ἀν καί διεσκόρπισα αὐτούς εἰς τοὺς τόπους, θέλω εἶσθαι εἰς αὐτούς ὡς μικρόν ἁγιαστήριον, ἐν τοῖς τόποις ὅπου ὑπάγωσι» (11:16). Καίτοι βρίσκονται μακριά ἀπό τό Μπét - Ἀμικν-τάς, τοῦ χώρου μέσω τοῦ ὁποῦ ἐπικοινωνοῦσαν μέ τό Θεό, δέν θά πάσουν νά ἔχουν τή δυνατότητα ἐπαφῆς καί ἐπικοινωνίας μαζί του. Ἡ φράση «μικρόν ἁγιαστήριον» ὑποδηλώνει τό ρόλο τῆς Συναγωγῆς καί τοῦ τελετουργικοῦ τῆς σάν ἓνα νέο ὑποκατάστατο.

Ὁ 'Ιεζεκίελ συνάθροιζε τόν λαό καθημερινῶς καί ἐνεφύσησε μέσα στήν καρδιά του τήν ἐλπίδα καί τήν πίστη γιά τό μέλλον. Ὁργάνωσε τό λαό σέ «Κεῖλόν» ὅπου διάβαζαν ἀποσπάσματα τῆς Τορά καί ἀπήγγειλλαν ψαλμούς, κατὰ τό τυπικό τοῦ Ναοῦ. Ἔτσι, τέθηκαν τά θεμέλια γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς Συναγωγῆς καί τοῦ τελετουργικοῦ τῆς.

Σύντομα καί ὁ αἰγυπτιακός ἐβραϊσμός μιμήθηκε τό παράδειγμα τῶν Βαβυλωνίων ὁμοθρήσκων, καί εἶναι γνωστό πῶς ἐκεῖ δημιουργήθηκαν πολλές καί μεγάλες Συναγωγές. Τό Ταλμούδ, (Suk. 516), μᾶς παραθέτει τήν ἐξῆς περιγραφή μιᾶς μεγάλης Συναγωγῆς τῆς Ἀλεξανδρείας, ἡ ὁποία, κατὰ πάσα πιθανότητα, ἀνοικοδομήθηκε τό 200 π.Χ.

«Λέγεται πῶς ἡ Συναγωγή ἦταν σάν μιᾶ μεγάλη βασιλική μέ ἀναρίθμητες κιονοστοιχίες... Ὑπῆρχαν 71 χρυσεῖς καθήδρες, πού ἀντιστοιχοῦσαν στά 71 μέλη

Ἡ Συναγωγή τοῦ Pesaro, Ἰταλία. Διακρίνεται ἡ ὑπερυψωμένη Τεβά καί ἡ διακοσμημένη ὄροφ.

Τό 'Εχάλ - Ἀκόδες τῆς περιφέρειας ἀρχαίας Συναγωγῆς τοῦ Dura Europos, 3ος μ.Χ. αἰώνας.

τοῦ Μεγάλου Σανεδρίν... Ὁ ἱεουργός (Χαζάν) ἵστατο πάνω σ' ἓνα ξύλινο βῆμα κρατῶντας ἓνα μαντήλι στό χέρι του. Ὅταν ἔφθανε στό σημεῖο πού τό Καάλ ἔπρεπε νά ἀπαντήσει μέ τό Ἀμέν, κουνοῦσε τό μαντήλι ὥστε ὅλοι — οἱ ὁποῖοι, λόγω τῆς ἀποστάσεως δέν μπορούσαν νά ἀκούσουν τή φωνή τοῦ λειτουργοῦ — νά ξέρουν πότε θά ἔπρεπε νά ἀπαντήσουν».

Στό Ἑρετς Ἰσραέλ

Ὅταν μετὰ πενήντα περίπου χρόνια, τό 538 π.Χ. ὁ βασιλιάς τῆς Περσίας Κύρος, μέ τήν περίφημη ἐκείνη ἀπόφασή του, ἐπέτρεψε στοὺς Ἑβραίους νά ἐπιστρέψουν στήν Ἰουδαία καί νά ἱκανοποιήσουν τό Ναό, ἡ Συναγωγή δέν ἔσβησε. Τουναντίον, σέ κάθε πόλη καί σέ κάθε χωριό ὅπου ἐγκαθίσταντο οἱ ἐπαναπαριζόμενοι Ἑβραῖοι, ἀνεγείρετο καί μία Συναγωγή.

Σύμφωνα μέ πληροφορίες ἀπό τό Ταλμούδ, μόνο στήν Ἱερουσαλήμ ὑπῆρχαν κατὰ τήν περίοδο τοῦ β' Ναοῦ 480 Συναγωγές. Στό Beitar ὑπῆρχαν τετρακόσιες καί στήν Τιβεριάδα δεκατρεῖς. Πολλές ἀπό αὐτές τίς Συναγωγές ἔφεραν τά ὀνόματα τῶν πόλεων ἢ τῶν περιοχῶν ἀπ' ὅπου ἐπέστρεψαν οἱ ἐξόριστοι ἢ ἐπαναπαριζόμενοι. Ὑπῆρχε π.χ. ἡ Συναγωγή τῶν Βαβυλωνίων, τῶν Ἀλεξανδρινῶν, τῶν Ρωμαίων, τῶν Περσῶν κλπ. Κάτι ἀνάλογο συνέβη, πολλοὺς αἰῶνες ἀργότερα, μέ τίς ὀνομασίες τῶν Συναγωγῶν πού ἴδρυσαν στή Θεσσαλονίκη οἱ ἐξ Ἰσπανίας νεοαφιχθέντες Ἑβραῖοι, τόν 16ον καί τόν 17ον αἰῶνα.

Στή Διασπορά

Ταυτόχρονη ὑπῆρξε καί ἡ ἀνάπτυξη τῆς Συναγωγῆς στή Διασπορά καί, ἰδιαίτερα, στό χώρο τῆς Μεσογείου ὅπου ἀνθοῦσαν πολυάριθμες καί πολυπληθεῖς ἐβραϊκές κοινότητες. Ἀπό διάφορα ἀρχαία ἱστορικά στοιχεῖα (ἐβραϊκά, ρωμαϊκά καί ἑλληνικά) μαθαίνουμε πῶς ἐκτός ἀπὸ τήν Αἴγυπτο, ἀναπτύχθηκαν σπουδαῖες Συναγωγές στή Συρία, τήν Κυρηναϊκή, τήν Κύπρο, τή Θεσσαλονίκη, τήν Ἀθήνα, τή Δῆλο καί μέχρι τήν Αἰθιοπία.

Ὅταν τό 70 μ.Χ. καταστράφηκε ὁ β' Ναός ἡ Συναγωγή ἦταν ἤδη ἓνας θεσμός καθιερωμένος. Τό βαρὺ πλήγμα τῆς νέας συμφορᾶς δέν ἀπέβη, τελικά, μοιραῖο γιά τήν ὑπαρξή τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καί τοῦ ἐβραϊκοῦ λαοῦ, διότι ὑπῆρχε ἔτοιμο τό ἀντίδοτο.

Ἀναμνηστική Πλάκα τῶν ἐγκαινίων τῆς Συναγωγῆς τοῦ Θεόδοτου, στήν Ἱερουσαλήμ, α' μ.Χ. αἰώνας.

Θά κλείσουμε αὐτό τό δρθρο γιά τή Συναγωγή μέ τήν ἀντιγραφή τῶν λόγων ἐνός σπουδαίου Ἑβραίου μελετητοῦ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, τοῦ R. Travers Herford, ὁ ὁποῖος στό περιοπούδαστο ἔργο του «The Pharisees» (σελ. 91), γράφει:

«Κατά τήν πορεία τῆς μακρόχρονης ἱστορίας τους, οἱ Ἑβραῖοι δέν ἐδημιούργησαν τίποτε πιά θαυμαστό ἀπό τή Συναγωγή. Κανέναν ἄλλο ἀνθρώπινος Θεσμός δέν ἔχει μεγαλύτερη ἱστορία ἀπό αὐτή καί δέν προσέφερε τόσα γιά τήν ἐξύψωση τοῦ ἀνθρωπίνου

Τελετή Μπαρ - Μισβάβ στή Συναγωγή τοῦ ὄχρου ὁ τῆς Masada.

γένους ἀπό τή Συναγωγή. Ὁ Ναός ὑπῆρξε ὁ βωμός· ἡ Συναγωγή ἡ καρδιά... Μέ τήν καταστροφή τοῦ Ναοῦ ἔσβησε ἡ φωτιά πού ἔκαιγε πάνω στό βωμό, καταπατημένη ἀπό τή στυγνή μπότα τοῦ κατακτητοῦ· συνέχισε, ὅμως, νά λάμπει μέσα στήν καρδιά... μέ τή Συναγωγή ἀρχίζει μιά νέα μορφή λατρείας στήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος... πού ἐξακολουθεῖ νά ὑπάρχει, ὑπό τήν ἀρχαϊκή μορφή της, μέσα στή σύγχρονη Συναγωγή».

H. Σ.

Ὁ Ὁρθόδοξος Χριστιανισμός καί ὁ Ἰουδαϊσμός: Ἡ κατάσταση τῶν σχέσεών τους

♦ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 4

τριος ὁ 1ος, ὅταν στό χριστουγεννιάτικο μήνυμά του, τοῦ 1976, κάλεσε ὅλους τοὺς ἀδελφούς του, τοὺς ἐπικεφαλῆς τῶν διαφόρων θρησκειῶν, χωρίς διάκριση, τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμούς, τὰ πνευματικά ἰδρύματα, τοὺς ἀρχηγούς κρατῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι ὑπεύθυνοι γιά τήν εἰρήνη, τήν ἀνάπτυξη καί τήν εὐημερία τῶν λαῶν τους, ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ πνεύματος καί τῆς κοιλτοῦρας, τῶν πιά διαφορετικῶν γνῶμῶν καί τάσεων σέ μιά κοινή προσπάθεια κατά τή διάρκεια τοῦ ἐπόμένου ἔτους, γιά νά ἐπιτευχθεῖ παντοῦ ἡ θρησκευτική ἐλευθερία, κοθῶς καί ἡ ἀνοχή καί νά χαθεῖ ἀπό τόν κόσμο ὁ φανατισμός. Στίς 16 Μαρτίου 1977 ἔγινε ἡ ἐνάρξη, στή θεολογική σχολή τῆς Λουκέρνης, ἀπό τόν πρύτανι Victor Conzemius, τῆς ἀκαδημαϊκῆς θεολογικῆς συζήτησης μεταξύ ὀρθοδόξων χριστιανῶν καί ἰουδαίων, ὑπό τήν αἰγίδα τῆς θεολογικῆς σχολῆς. Στή διεξαγωγή τῆς συνεδρίασης συνεργάστηκαν τό ὀρθόδοξο Κέντρο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στό CHAMBESY καί ἡ ὑπό ἀντιπροσωπευτικούς διεθνεῖς ἰουδαϊκοὺς ὀργανισμούς ἀποτελούμενη διεθνῆς ἰουδαϊκή ἐπιτροπή γιά διαθρησκευτικές σχέσεις.

Ἡ συνδιάσκεψη τῆς Λουκέρνης ἦταν ἡ πρώτη ἀκαδημαϊκή συνάντηση τῶν δύο θρησκειῶν σέ διεθνές ἐπίπεδο. Ἐκτός ἀπ' αὐτή ὑπῆρξε ἐπίσης μιά συζήτηση τοπικοῦ χαρακτήρα στή Νέα Ὑόρκη τό 1972. Ἀρχισε στίς 25 Ἰανουαρίου μέ μιά ἐνερκήρια προσφώνηση τοῦ Ἑλληνα ἀρχιεπισκόπου Ἰακώβου. Συζητήθηκαν τὰ ἀκόλουθα θέματα: τό θεολογικό καθήκον τοῦ ἑλληνορθοδόξου - ἰουδαϊκοῦ διαλόγου· συναρτήσεις τῶν ἑλληνορθοδόξων - ἰουδαϊκῶν σχέσεων, λαμβανόμενης ἰδιαίτερα ὑπ' ὄψη τῆς θρησκείας καί τοῦ ἐθνικοῦ.

Ἡ Λειτουργία στίς δύο θρησκείες

Ἡ συνομιλία μας στή Λουκέρνη ἔδωσε τήν κατεύθυνση καί γιά ἄλλες μελλοντικές παρόμοιες συζητήσεις. Ἐκεῖ ἀποδείξαμε, πῶς σάν ἀκαδημαϊκοὶ ζοῦμε σέ μιά ἐποχή ἐλευθερίας ἀμοιβαίας συνάντησης, γνήσιας συνομιλίας, πού συνίσταται στό ὅτι καθέ-

νας ἐκπροσωπεῖ πλήρως καί τελείως τή γνῶμη του, ὁμολογεῖ τήν πίστη του, ἀλλά συγχρόνως εἶναι καί ἔτοιμος νά ἀκούσει καί, ἀν ἀποδειχθεῖ ἀναγκαῖο, νά ἀνασυντάξει τό ἀνεπαρκῆ στοιχεῖα τῆς ἐκθεσῆς του. Μιά συνεννόηση μεταξύ τῶν θρησκειῶν δέν μπορεῖ νά ἐπιτευχθεῖ μέ τήν ἀποσιώπηση ἢ μέ τήν καταστολή τῶν ἀντιθέσεων. Ἀν κατά τό διάλογο διαπιστωθοῦν βασικές ἀντιρρήσεις, πού μᾶς χωρίζουν βαθιά, πρᾶγμα πού φαίνεται πῶς θά συμβεῖ, τότε οἱ ἐταῖροι δέν πρέπει νά ἐμμένουν σέ μιά σχέση νεκρῆς συνύπαρξης καί ἀντίθεσης ἀλλά νά κάνουν τίς ἀντιρρήσεις ἀντικείμενο ζωῆς ἀνάλυσης.

Ἡ τυπική ἀνοχή θά ἔπρεπε νά ὀδηγήσει σέ οὐσιαστική ἀνάλυση. «Ἡ ἀνοχή», λέει ὁ Γκαίτε, «θά ἔπρεπε πράγματι νά εἶναι μόνο μιά περαστική διάθεση. Πρέπει νά ὀδηγεῖ σέ ἀναγνώριση. Ἀνέχονται σημαίνει προσβαλλω». Ἐδῶ θά ἤθελα νά παραθέσω ἕνα προφητικό κείμενο τοῦ Ρούντολφ Ὄττο: «Αὐτή θά εἶναι ἡ ὑπερτατή, ἡ πιά πανηγυρική στιγμή τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος, ὅταν δέν θά ὑπάρχουν πιά πολιτικά συστήματα οὔτε οἰκονομικές ὁμάδες οὔτε κοινωνικά συμφέροντα, ὅταν οἱ θρησκείες τῆς ἀνθρωπότητος ἀναστηθοῦν μέ ἀμοιβαιότητα ἡ μιά ἐναντί τῆς ἄλλης καί ὅταν μετά τίς ἀψιμαχίες καί τίς ψευτοσυγκρούσεις γιά τίς μυθολογικές καί δογματικές κρούστες καί ἐπικαλύψεις, γιά τίς ἱστορικές συμπτώσεις καί ἀμοιβαίες ἀνεπάρκειες, ὁ ἀγῶνας ἀποκτηθεῖ τέλος τόν ὕψηλό του χαρακτήρα, ὅπου ἐπιτέλους τό πνεῦμα θά συναντηθεῖ μέ τό πνεῦμα, τό ἰδεώδες, μέ τό ἰδεώδες, τό βίωμα μέ τό βίωμα, ὅπου καθένος πρέπει νά πεῖ χωρίς ἐπικάλυψη ὅτι βαθύτατο καί γνήσιο ἔχει καί ἀν κάτι ἔχει... Ὅπως πάντα, ὅποιος θά μπορούσε νά εὐχηθεῖ ἢ νά τολμήσει νά σταματήσει τέτοιες ἐξελίξεις μέ πρόωρη Γενική Θρησκεία καί μέ χρήσιμες γι' αὐτό τό σκοπό συμβουλές... «Κύριος» εἶναι, ὅποιος μπορεῖ νά πεθάνει προτού μπορέσει νά πεῖ ὅτι, τῆς ἐσχάτο καί βαθύτατο ἔχει».

Στό πνεῦμα μιάς θετικῆς ἐξέλιξης ἐτοιμάζουμε τή δεύτερη ἀκαδημαϊκή συνάντησή μας, τή συνέχεια ἐκείνης τῆς Λουκέρνης. Τό μέλλον βρίσκεται στά χέρια τοῦ Θεοῦ. «Ἡ θεϊκή δύναμη», γιά νά παραθέσω τό Νύσσης Γρηγόριο, «εἶναι ἱκανή νά γεννήσει ἐλπίδα, ἐκεῖ ὅπου δέν ὑπάρχει πιά ἐλπίδα καί νά βρεῖ ἕνα δρόμο γιά τό ἀδύνατο».

Δέν εἶναι ὁ δρόμος ἀδύνατος, ἀλλά τό ἀδύνατο τό ἴδιο μπορεῖ νά εἶναι ὁ δρόμος πού ὀδηγεῖ στόν κοινὸ πατέρα.

IN MEMORIAM

ΑΒΡΑΑΜ ΦΑΡΙΝ

«Ντοντί Γιαράντ Λεγκανό... Λιλκότ Σοσσανίμ». «Ο αγαπητός μου κατέβη εἰς τόν κήπον αὐτοῦ... νά συνάγη κρίνους», (Γ' Ασμ. 'Ασμάτων 6:2).

Ο παρπάνω στίχος ἀπό τό βιβλίον 'Άσμα 'Ασμάτων ἔχει ἐρμηνευθεῖ ἀλληγορικά ὅτι ἀναφέρεται στό Θεό (τόν «αγαπητό»), ὁ Ὅποιος κατέβηκε γιά νά παραλάβει τούς δικαίους, ἀκριβῶς ὅπως ἓνα ἄτομο συλλέγει τούς κρίνους ἀπό τόν κήπο του.

Μέ τήν ἀγνότητα καί τή φρεσκάδα τοῦ λουλουδιοῦ ἔζησε ὅλη του τή ζωή ὁ ἀείμνηστος Δάσκαλος, ὁ ἀγαπητός σέ ὅλους Ἀβραάμ Φαρίν, Ζ.Λ. Σάν λουλούδι πού ἀθόρυβα καί ταπεινά κλίνει τήν ἐπίγειά ὑπηρεσία του, ἔτσι ἀθόρυβα καί ξαφνικά μᾶς ἐγκατέλειψε ὁ Φαρίν.

Τό κενό πού ἀφήνει πίσω εἶναι τεράστιο. Τό ὄνομα πού κληροδοτεῖ ὁμως, ὄχι ἀπλῶς στούς οἰκείους καί τούς συγγενεῖς του, ἀλλά πρὸς ὅλον τόν ἑλληνικό Ἑβραϊσμό, εἶναι ἓνα ὄνομα τιμημένο μέ πράξεις καί ἔργα πού θά ἀποτελοῦν γιά ὅλους λαμπρό παράδειγμα πρὸς μίμηση.

Ο Ἄβρ. Φαρίν γεννήθηκε στήν Ἀνδριανούπολη τό 1902. Ἀργότερα ἐγκαταστάθηκε στήν Ὁρεστιάδα ὅπου ἀρχισε νά ἀναπτύσσει τή θρησκευτική δραστηριότητά του, στά πλαίσια τῆς τότε ὑπαρχούσης Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος. Τό ἔτος 1936 ἀποτελεῖ ἓναν μεγάλο σταθμό στή ζωή του. Εἶναι τό ἔτος πού, ἀποδεχόμενος τήν πρόσκληση τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Ἀθηνῶν, ἐγκαθίσταται στήν πρωτεύουσα.

Ἐπὶ μίαν ὁλόκληρη τεσσαρακονταετία ὑπηρετεῖ ἐνσυνείδητα καί ἀκούραστα, μέ ζήλο καί ἀφοσίωση ἀλλά, προπάντων, ἀθόρυβα μέ τήν ὑποδειγματική ἐκείνη ταπεινοφροσύνη πού τόν διέκρινε σέ ὅλη του τή ζωή. Εἶναι μιά συνεχῆς ὑπηρεσία ἡ ὁποία, τελικά, τοῦ κέρδισε τήν ἀναγνώριση, τήν ἐκτίμηση καί τήν ἀγάπη ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν ὁμοθρήσκων. Ὅχι μόνον τῶν Ἑβραίων τῆς Ἀθήνας, ἀλλά καί ὁλοκλήρου τοῦ ἑλληνικοῦ Ἑβραϊσμοῦ, πρὸς τόν ὁποῖον, κατὰ τόν ἓνα ἢ τόν ἄλλο τρόπο, σέ μία ἄλφα ἢ βῆτα στιγμή, προσέφερε τίς ὑπηρεσίες του μὴ φειδόμενος κόπων καί δαπανῶν. Ὅπουδήποτε παρουσιάζετο ἡ ἀνάγκη γιά τήν ἐξυπηρέτηση ὁμοθρήσκων σχετικὰ μέ θέματα πού ἀφοροῦσαν τό Κασρούτ ἢ γιά Μπερίτ - Μηλά, ὁ Φαρίν ἦταν παρὼν!

Ἡ δράση καί ἡ προσφορά του δέν ἀφοροῦσε μόνον τούς ἐν ζωῇ. Μέ τήν ἴδια ἀφοσίωση φρόντισε καί μερίμνησε γιά τούς νεκρούς. Καί σ' αὐτόν τόν τομέα ἐρ-

γάσθηκε ἀκαταπόνητα ἐκπληρώνοντας τήν ἰουδαϊκή διδασκαλία ὅτι ἡ πραγματική φιλανθρωπία εἶναι ἐκείνη πού ἀφορᾷ καί μεριμνᾷ γιά τό νεκρό συνάνθρωπο. Διότι ἐδῶ, αὐτός πού τήν ἀσκεῖ δέν περιμένει κανένα ἀπολύτως ἀντάλλαγμα. Μέ τό αἶσθημα τῆς αὐτοθυσίας πού πάντοτε τόν διέκρινε, ὁ Ἄβρ. Φαρίν ἦταν ἐκεῖνος πού ἀνέλαβε τή βαριά ἀποστολή τοῦ ΚΙΣ νά ἐπιστατεῖ στήν ἐκταφή καί τή μεταφορά τῶν ὁσίων τῶν ἀδελφῶν μας ἐνταφιασμένων στό Νεκροταφεῖο τῆς ἄλλοτε Κοινότητος τῆς Χίου. Λίγο ἀργότερα, συμμετεῖχε καί πάλι στήν ἀποστολή τῆς Κερκύρας γιά τόν ἴδιο σκοπό. Καί ἐδῶ καθοδηγεῖται ἀπό τό **Χέσεντ Βε - ἐμέτ**, τήν πραγματική καί τή μόνη ἀληθινή φιλανθρωπία γιά τό συνάνθρωπο.

Σάν θρησκευτικός λειτουργός ὑπηρετήσε μέ πάθος καί εὐλάβεια τήν ἑβραϊκή μας θρησκεία. Σάν δάσκαλος ἦταν συνεπής καί ἀμεμπτος τηρητῆς τῶν ἑβραϊκῶν νόμων καί παραδόσεων. Σάν οἰκογενειάρχης ἦταν ἀκούραστος καί ἀπέραντα στοργικός. Καί, τέλος, σάν ἄνθρωπος πονετικός, δίκαιος καί ἐνσυνείδητος.

«Ἄς εἶναι ἡ ψυχὴ του δεμένη εἰς τόν δεσμόν τῆς αἰώνιας ζωῆς».

«Τεῖ Ναφσό Τσερουρά Μπιτσρόρ Ἀχαίμ».

Η.Σ.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΠΡΑΚΤΙΚΟΥ

Τῆς Συνεδριάσεως τοῦ Κεντρικοῦ Ἰσραηλιτικοῦ Συμβουλίου, τῆς 15ης Ἰανουαρίου 1979.

Ἀναγγελία θανάτου Ἀλβέρτου - Ἀβραάμ Φαρίν
Ὁ κ. Ἰωσήφ Λόβιγγερ, Πρόεδρος τοῦ Κ.Ι.Σ. μέ πολλή συγκίνηση ἀναγγέλλει στό Συμβούλιο τόν ἐπισυμβάντα τήν 23 Δεκεμβρίου 1978 θάνατο τοῦ ἀειμνήστου

Ἀλβέρτου - Ἀβραάμ Φαρίν

πού διετέλεσε ἐπὶ 40 καί πλέον χρόνια θρησκευτικός Λειτουργός (Μοέλ καί Σαχέτ) στήν ὑπηρεσία τῆς Κοινότητος Ἀθηνῶν.

Τά μέλη τοῦ Συμβουλίου μέ θλίψη ἀκούσαν τόν κ. Πρόεδρο νά μιλᾷ γιά τήν ἐνάρετη προσωπικότητα τοῦ ἐκλιπόντος, πού μέ σεμνότητα καί ἀφοσίωση ὑπηρετήσε τό λειτούργημά του, θεωρώντας αὐτό σάν ἀποστολή, ὄχι μόνον στήν Κοινότητα Ἀθηνῶν, ἀλλά καί στίς ἄλλες ἐπαρχιακές Κοινότητες τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ὑπῆρχε θρησκευτική ἀνάγκη.

Τό Συμβούλιο ἐκφράζει τήν λύπη του γιά τήν ἀπώλεια καί

Ἀποφασίζει νά:

1) Ἀναληφθεῖ ἀπό τό Κ.Ι.Σ. ἡ τελετὴ τοῦ Σλοσίμ τοῦ ἐκλιπόντος, τιμώντας τήν μνήμη του.

2) Ἐκφρασθοῦν τά συλλυπητήρια τοῦ Συμβουλίου στήν οἰκογένεια καί ἐπιδιοθεῖ ἀντίγραφο τοῦ παρόντος.

3) Δημοσιευθεῖ νεκρολογία στό περιοδικό τοῦ Κ.Ι.Σ. «Χρονικά».

4) Δημοσιευθεῖ τό παρόν στήν ἐφημερίδα «Ἰσραηλικὴ Ἐπιθεώρησης».

עץ חיים היא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...
(Παροιμ. 3:18)